

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Aktivity s využitím koní v sociálních službách v Kraji
Vysočina**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

Rehabilitace

Autor: Ing. Jaroslava Kubátová

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Motlová

České Budějovice 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem Aktivity s využitím koní v sociálních službách v Kraji Vysočina jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 16. 8. 2018

.....

podpis

Poděkování

Mé poděkování patří mnoha lidem, kteří mi s mojí bakalářskou prací pomáhali, jejich seznam by byl opravdu dlouhý. Ale největší díky patří vedoucí této práce, a to PhDr. Lence Motlové, za její čas, cenné rady a neuvěřitelnou trpělivost při zpracování mé bakalářské práce. Dále chci poděkovat mým rodičům za to, že mě ve všem podporují a vždy mi pomohou, když potřebuji. Ing. Michaela Burdové a Mgr. Jitce Bednářové Smíškové chci poděkovat za jejich rady v oblasti hiporehabilitace a aktivit s využitím koní. V neposlední řadě patří velké díky informantům, kteří se mnou při našich rozhovorech měli také úžasnou trpělivost a shovívavost. Všem Vám moc děkuji, bez Vás by to nešlo.

Aktivity s využitím koní v sociálních službách v Kraji Vysočina

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá tématem Aktivity s využitím koní v sociálních službách v Kraji Vysočina. Téma je aktuální s ohledem na rostoucí zájem o aktivity s využitím koní.

Teoretická část bakalářské práce je zaměřena na témata týkající se hiporehabilitace a konkrétně oblasti aktivit s využitím koní (AVK). První kapitola se zabývá zooterapií obecně a dále metodami zoterapie. V další kapitole je popsána hiporehabilitace, její členění, historie a organizace, které se jí zabývají, a to jak v zahraničí, tak i v České republice. Poslední kapitola uvádí definici pojmu aktivity s využitím koní (AVK), cílovou skupinu, indikace a kontraindikace, cíle či účinky AVK. Dále je obsahem této kapitoly složení týmu pro AVK, hiporehabilitační kůň, terapeutický plán klienta, techniky a metody v AVK ad.

Cílem bakalářské práce bylo zmapovat možnosti a limity aktivit s využitím koní, které jsou poskytovány v sociálních službách jako součást hiporehabilitace. Dílčím cílem bylo zjistit indikace, cíle, kontraindikace, způsob práce, využívané metody a techniky, přínos, zapojení sociálního pracovníka do AVK.

Zvolena byla kvalitativní výzkumná strategie. Použita byla metoda dotazování a technika polostandardizovaného rozhovoru. Zkoumaný soubor byl tvořen čtyřmi rodiči klientů se zdravotním, mentálním nebo kombinovaným postižením, kteří jsou klienty Sdružení AMBRA, z. s. Tento zkoumaný soubor doplňoval ještě sociální pracovník, který na aktivity s využitím koní pravidelně dochází. Informanti byli vybráni účelovým kvótním výběrem. Výzkum byl proveden ve Sdružení AMBRA, z. s. v Černé v Kraji Vysočina.

Prostřednictvím kvalitativního výzkumu byly zodpovězeny hlavní i dílčí výzkumné otázky. Nejvíce překvapující byly výsledky v oblasti přínosu aktivit s využitím koní. Přínos AVK je výrazný v oblasti sebevědomí či sebedůvěry klienta. Pozitivní výsledky jsou také v oblasti motivace, komunikace, zlepšení nastává také v oblasti chování či sociálních kompetencí. Co se týká oblasti jemné a hrubé motoriky, zde vyšly také zajímavé výsledky. Rodiče klientů také vítají možnost spolupráce se sociálním pracovníkem. Z výsledků dále vyplývá, že by rodiče klientů ocenili zavedení nové služby, a to paravozatajství. Paravozatajství je vhodné pro klienty, kteří nemohou jezdit či sedět

na koni z důvodu vyšší hmotnosti nebo ze zdravotních komplikací. Součástí bakalářské práce je i vypracovaná SWOT analýza, která podává zajímavé informace o chodu organizace Sdružení AMBRA, z. s.

Klíčová slova

Aktivity s využitím koní; hiporehabilitace; hiporehabilitační kůň; klient, Sdružení AMBRA, z. s.; sociální služby; sociální pracovník; paravozatajství

Equine Assisted Activities and Therapies in Social Services in the Vysocina Region

Abstract

This bachelor thesis deals with the topic of Equine assisted activities and therapies in social services in the Vysočina Region. The theme is up to date given by the growing interest in Equine assisted activities and therapies.

The theoretical part of the bachelor thesis is focused on questions related to hiporehabilitation and more specifically on the field of Equine assisted activities and therapies (EAAT). The first chapter deals with zootherapy in general and furthermore with zooterapeutical methods. In the next chapter is described the hiporehabilitation, its structure, history and the organizations that deal with it, both abroad and in the Czech Republic. The last chapter gives a definition of the term Equine assisted activities and therapies (EAAT), the target group, the indications and contraindications, the goals or effects of EAAT. Furthermore, this chapter contains the composition of the team for EAAT, hiporehabilitation horse, the therapeutic plan of the client, techniques and methods in EAAT ad.

The aim of the bachelor thesis was to map the possibilities and limits of Equine assisted activities and therapies, which are provided in social services as part of hiporehabilitation. The partial aim was to find out indications, goals, contraindications, method of work, methods and techniques used, benefit, involvement of a social worker in EAAT.

A qualitative research strategy was chosen. Polling method and semi-standardized interview technique were used. The sample was made up of four parents of clients with a health, mental or combined disability who are clients of the organization AMBRA Association. This sample was also supplemented by a social worker who regularly takes part in Equine assisted activities and therapies. The informants were selected by a dedicated quota sampling. The research was carried out at the AMBRA Association in Černá in the Vysocina Region.

Through qualitative research, the main and partial research questions were answered. Most surprising were the results regarding the contribution of Equine assisted activities and therapies. The benefit of EAAT is significant in the area of self-confidence or self-

assurance of the client. Positive results are also in terms of motivation, communication, improvement also occurs in behavioral or social competencies. Regarding field of fine and gross motor skills, interesting results have also emerged. Parents of clients also welcome cooperation with a social worker. The results also show that client's parents would appreciate the introduction of a new service, namely therapeutic carriage driving. Therapeutic carriage driving is suitable for clients who can not ride or sit on horseback due to higher weight or health complications. The bachelor thesis also includes a SWOT analysis, which provides interesting information about operation of the organization AMBRA Association.

Key words

Equine Assisted Activities and Therapies; Hipporehabilitation; Hiporehabilitation Horse; Client; AMBRA Association; Social Services; Social Worker; Therapeutic Carriage Driving

Obsah

1	Úvod.....	10
2	Teoretická část	12
2.1	Zooterapie	12
2.1.1	Charakteristika	12
2.1.2	Metody zooterapie	14
2.2	Hiporehabilitace	15
2.2.1	Definice.....	15
2.2.2	Rozdělení hiporehabilitace	15
2.2.3	Historie hiporehabilitace v zahraničí	16
2.2.4	Historie hiporehabilitace v České republice	18
2.2.5	Mezinárodní organizace v hiporehabilitaci.....	18
2.2.6	Aktuální situace hiporehabilitace v České republice	20
2.3	Aktivity s využitím koní.....	20
2.3.1	Definice.....	20
2.3.2	Cílová skupina	21
2.3.3	Indikace a kontraindikace	21
2.3.4	Cíle AVK	22
2.3.5	Účinky a působení aktivit s využitím koní	23
2.3.6	Tým pro aktivity s využitím koní	25
2.3.7	Instruktor aktivit s využitím koní a jeho vlastnosti.....	26
2.3.8	Výběr a požadavky na koně zařazeného do aktivit s využitím koní.....	27
2.3.9	Výcvik koně pro aktivity s využitím koní	27
2.3.10	Hiporehabilitační kůň v aktivitách s využitím koní.....	29
2.3.11	Specializační zkoušky pro koně a pony zařazené do hiporehabilitace	29
2.3.12	Vybavení koně pro aktivity s využitím koní.....	30
2.3.13	Formy aktivit s využitím koní.....	30
2.3.14	Terapeutický plán v AVK.....	31
2.3.15	Průběh a sestavení lekce v aktivitách s využitím koní.....	31
2.3.16	Techniky využívané v aktivitách s využitím koní	32
2.3.17	Aktivity s využitím koní v sociálních službách	34
3	Cíl práce a výzkumná otázka	37
3.1	Cíl práce	37

3.2	Hlavní výzkumné otázky.....	37
3.3	Dílčí výzkumné otázky	37
3.4	Operacionalizace pojmů.....	37
4	Metodika	39
4.1	Použitá metoda a technika sběru dat	39
4.2	Charakteristika výzkumného souboru.....	40
4.3	Realizace výzkumu	41
4.4	Analýza dat.....	41
4.5	Etika výzkumu	41
5	Výsledky	43
5.1	Identifikační otázky.....	43
5.2	Průběh aktivit s využitím koní	43
5.3	Přínos aktivit s využitím koní z pohledu rodičů i sociálního pracovníka	58
5.4	SWOT analýza	62
5.5	Shrnutí výsledků.....	64
6	Diskuze	69
7	Závěr	76
8	Seznam literatury	78
9	Seznam příloh	82

1 Úvod

Když jsem uvažovala nad tématem své bakalářské práce, moje volba byla jasná. Věděla jsem, že se chci zabývat hiporehabilitací. O tuto problematiku jsem se začala zajímat zhruba před šesti lety, kdy jsem dokončila vysokou školu. Měla jsem vystudovaný obor zootechnika. Zvířata, a hlavně koně, jsem milovala už od mala. Po skončení školy jsem také uvažovala, co budu dělat dál. Vždy jsem chtěla pomáhat lidem s různým typem postižení, a také pracovat u zvířat. Ale jak tyto dva obory propojit? Odpověď přišla vzápětí. Díky doporučení mé dobré kamarádky jsem se přihlásila na kurz Instruktor AVK, který pořádala Česká hiporehabilitační společnost. Z tohoto kurzu jsem byla nadšená. Hltala jsem každé slovo přednášejícího, účastnila se všech možných praxí. Tento kurz byl zakončen písemnou, ústní a praktickou zkouškou. Vše jsem zvládla na výbornou.

V průběhu času jsem si pořídila svého koně, a to mladou klisnu Hannah. Tato kůně se ukázala jako osudová. Hannah již od mala vynikala neuvěřitelným charakterem, niče se nebála a byla velice kontaktní, lidé ji mohli drbat, kde chtěli. Tak se stalo, že jsme v loňském roce absolvovaly zkoušky hiporehabilitačních koní pro hipoterapii, kontaktní terapii a aktivity s využitím koní. Komise byla z Hannah nadšená, svědčí o tom i bodové hodnocení této klisny. Ve všech částech zkoušky dostala plný počet bodů. Hannah je pomalu zařazována do procesu hiporehabilitace.

Aktivity s využitím koní jsou ve většinové společnosti pojmem neznámým. Někteří jedinci si je možná pamatují pod termínem léčebné pedagogicko-psychologické ježdění. Tento pojem je již řadu let zastaralý a nyní se užívá spíše termín aktivity s využitím koní. Aktivity s využitím koní mají velmi široké pole působnosti. Na instruktora AVK jsou kladeny vysoké nároky, měl by mít znalosti v oblasti obecné a vývojové psychologie, psychiatrie, pedagogiky, sociální práce, sociologie, anatomie a fyziologie člověka. To je jen základní výčet. Instruktor AVK disponuje také základními znalostmi, co se týče koní. Měl by se orientovat v jejich anatomii a fyziologii, alespoň v základech výcviku koně, v etologii (chování koně), vědět, jaké mu dát krmění ad. Z toho vyplývá, aby koni neublížil.

Sdružení AMBRA, z. s. je mi blízké, a to díky paní Michaely Burdové, která je předsedkyní této organizace a zároveň moje velmi dobrá kamarádka. S paní Burdovou jsme spolu celý rok jezdily na kurz Instruktor AVK. Když jsem potřebovala poradit, vždy mi ochotně vše vysvětlila a měla se mnou obrovskou trpělivost. Touto bakalářskou prací

bych jí chtěla vzdát holt a obdiv k práci, kterou neúnavně dělá již mnoho let. Má dar vykouzlit úsměv na tváři klienta. Doufám, že výsledky mé bakalářské práce budou užitečné pro Sdružení AMBRA, z. s.

2 Teoretická část

2.1 Zooterapie

2.1.1 Charakteristika

Jiskrová et al. (2012) uvádějí, že zooterapie je definována jako léčba pomocí zvířat a zahrnuje péči o ně, dotýkání, hlazení, kontakt s nimi a komunikaci přes zvíře. Tito autoři dále dodávají, že se v zooterapii využívá interakce člověka a zvířete k této činnosti speciálně vycvičeného. Klech (2014) souhlasí a pokračuje tím, že pojem zooterapie zahrnuje širokou škálu činností, proto je nutné definovat základní aspekty této práce, pokud chceme určit, o jakou činnost přesně jde.

Klech (2014) dále uvádí, že v současnosti je terminologie oboru stále roztržštěná, a i pouhé pojmenování této metody v českém jazyce je prozatím problematické. Jiskrová et al. (2012) k tomu dodávají, že se prozatím používá označení přejaté z anglosaské literatury – animoterapie nebo zooterapie. Klech (2014) dále pokračuje, že v současnosti se lze setkat také s populárním označením zoorehabilitace. Krahulcová (2016) s tím souhlasí a celé to uzavírá tím, že se v literatuře můžeme setkat také s pojmem animal terapie.

Zooterapie je brána jako jeden z přístupů v rámci ucelené/koordinované rehabilitace (komplexní rehabilitační péče) osob se zdravotním postižením (Valenta et al., 2015). Tento autor dále uvádí, že zooterapie vychází z nejrůznějších zdrojů a leží na pomezí psychologie, psychoterapie, fyzioterapie, pedagogiky a jiných disciplín. Zvířata jsou v dnešní době součástí léčeben, domovů důchodců, dětských domovů, věznic, škol a podobných zařízení (Černá Rynešová, 2012). Tato autorka pokračuje tím, že zooterapie se uplatňuje v mnoha oborech: sociální pedagogice, psychologii, psychiatrii, sociologii, gerontologii a gerontopsychiatrii.

Léčebním prostředkem může být nejen velké zvíře, jako kůň, někdy i slon (v závislosti na regionálních zvyklostech), nebo běžně se vyskytující domestikovaná zvířata, jako pes či kočka, ale třeba i ryba, hmyz, drobný hlodavec, myš, pták, žába, plaz apod. (Jiskrová et al., 2012). Černá Rynešová (2012) s tím souhlasí a dodává, že z výše vyjmenovaných zvířat jsou nejfrekventovanějšími zvířecími pomocníky psi, kočky, koně a dále také plazi, hlodavci či rybičky. Oproti tomu Gardiánová a Hejrová (2015) uvádějí, že ve světě a v České republice jsou velice hojně využíváni a jsou také nejznámější koně a psi.

Pod termín zooterapie spadá řada svébytných způsobů přirozeného či záměrného, řízeného a odborně vedeného kontaktu člověka se zvířetem prováděných za účelem nápravy (zlepšení) jeho nevyhovujícího psychického a fyzického stavu (Valenta et al., 2015). Černá Rynešová (2012) toto tvrzení doplňuje tím, že zooterapie je terapeutické působení kontaktu člověka se zvířaty při psychických, psychosomatických i somatických problémech a ty vznikají vytržením člověka z přirozených základů a jeho odcizení od přírody. Jiskrová et al. (2012) pokračují tvrzením, že pozitivní vliv zvířete se projevuje i za běžných okolností, ale jeho účinek je větší, jestliže je využíváno k určitému cíli. Veškeré výzkumy se ve svých výsledcích shodují v tom, že dlouhodobý kontakt se zvířaty je provázen příznivými fyziologickými, psychologickými a sociálními stavy, které vylepšují celkové zdraví, upravují psychiku, a tím i kvalitu života člověka (Černá Rynešová, 2012).

Zvířata nerozlišují mezi tím, kdo je krásný a zdravý nebo nemocný a ošklivý, cítí jenom, že je člověk miluje (Nerandžič, 2006). Tento autor dále pokračuje tím, že v tom je jejich výhoda. Zvíře je nejspolehlivějším a mnohdy i jediným přítelem člověka s psychickým nebo zdravotním postižením (Klech, 2014). Nerandžič (2006) souhlasí a dodává, že milované zvíře nezradí a nikdy neublíží. Klech (2014) doplňuje, že zvíře je tolerantní, dává a přijímá lásku a neptá se, zda si ji dotyčný zaslouží, dále dokáže mírnit žal, zármutek či pocit osamocení.

Využití zvířat k léčebným účelům má řadu forem (Gardiánová a Hejrová, 2015). Klech (2014) uvádí, že v české literatuře nalezneme pouze jedno komplexní dělení zooterapie, jenž se u nás praktikuje, podle Michaely Freemanové, které je blíže popsáno v knize Zooterapie ve světle objektivních poznatků z roku 2007 – Velemínský a kolektiv. Valenta et al. (2015) souhlasí a dodávají, že zooterapii lze klasifikovat podle terapeutického prostředku (např. canisterapie, felinoterapie), metod (např. AAA, AAT, AAE, AACR), forem (např. rezidentní program), cílů, atp. Freeman (2007) uvádí, že zooterapie podle terapeutického prostředku může být např. hiporehabilitace (využití koně), canisterapie (využití psa), felinoterapie (využití kočky), delfinoterapie (využití delfína), lamaterapie (využití lamy), insektoterapie (využití hmyzu), ornitoterapie (využití ptactva).

2.1.2 Metody zooterapie

a) Aktivity za pomoci zvířat (AAA, Animal Assisted Activities)

Freeman (2007) uvádí, že jde o zooterapie využívající přirozeného kontaktu člověka a zvířete k aktivizaci a rozvoji sociálních dovedností klienta. Prakticky jde o zlepšování komunikace, pohyblivosti, motivace, snižování stresu, uzavřenosti vůči sociálnímu prostředí či pasivity (Valenta et al., 2015).

b) Terapie za pomoci zvířat (AAT, Animal Assisted Therapy)

Zooterapie využívající cíleného odborně vedeného kontaktu člověka a zvířete k nápravě nevyhovujícího psychického či tělesného stavu klienta (Valenta et al., 2015). Nerandžič (2006) uvádí, že programy AAT mohou provádět pouze odborně vzdělaní terapeuté pracující ve své profesi (lékař, fyzioterapeut, ergoterapeut, speciální pedagog, psycholog, logoped, sociální pracovník).

c) Vzdělávání za pomoci zvířat (AAE, Animal Assisted Education)

Freeman (2007) uvádí, že v AAE jde hlavně o přirozený nebo cílený kontakt člověka a zvířete, zaměřený na rozšíření nebo zlepšení výchovy, vzdělávání nebo sociálních dovedností klienta.

d) Krizová intervence za pomoci zvířat (AACR, Animal Assisted Crisis Response)

Přirozený kontakt zvířete a člověka, který se ocitl v krizovém prostředí, zaměřený na odbourávání stresu a celkové zlepšení psychického nebo fyzického stavu klienta (Freeman, 2007).

e) Intervence za pomoci zvířat (AAI, Animal Assisted Intervention)

Mezinárodní organizace International Association of Human-Animal Interaction Organisations (IAHAIO, 2013) zavedla v březnu 2013 nový termín v zooterapii – AAI (Intervence za pomoci zvířat). Dle IAHAIO (2013) tento pojem v sobě spojuje metody AAT (terapie za pomoci zvířat) a AAE (vzdělávání za pomoci zvířat) či za určitých podmínek i AAA (aktivity za pomoci zvířat). Intervence za pomoci zvířat – jedná se o cíleně zaměřenou a strukturovanou intervenci, která záměrně zahrnuje nebo začleňuje zvířata do zdravotnictví, vzdělávání či sociálních služeb za účelem terapeutického přínosu pro člověka (IAHAIO, 2018).

Klech (2014) k tomu poznamenal, že anglický pojem „animal-assisted“ lze doslovně přeložit „zvířaty asistovaná“ a nahrazuje se českým pojmem „za pomoci zvířat“. Tentýž

autor ještě dodává, že v angličtině se pro stejný význam jako animal-assisted používá ještě další výraz „animal-facilitated“, což lze přeložit jako „zvířaty zprostředkovaná“.

2.2 Hiporehabilitace

2.2.1 Definice

Hiporehabilitace je zastřešující a nadřazený název pro všechny aktivity a terapie v oblastech, kde se setkává kůň a člověk se zdravotním postižením nebo sociálním znevýhodněním (ČHS, 2015). Černá Rynešová (2012) s tím souhlasí a dodává, že se jedná o metodu využívající koně jako nástroje pro léčbu či rehabilitaci některých somatických a psychických onemocnění. Podle Hollého a Horáčka (2005) je působení hiporehabilitace komplexní a zahrnuje oblast medicíny, psychologie, pedagogiky a sportu. Klech (2014) tvrdí, že hiporehabilitace může být považována za součást ucelené rehabilitace jedince a promítá se v nejdůležitějších oblastech našeho života. Odborná terminologie v oblasti hiporehabilitace je nejednotná, velký rozdíl je patrný především v názvosloví anglickém a např. v německém (Jiskrová et al., 2012).

Hiporehabilitace je pojem ve světě neprávem opomíjený (Hollý a Hornáček, 2005). Tito autoři dodávají, že kůň může: skutečně léčit v pravém slova smyslu; při léčbě asistovat; sloužit jako prostředek ke vtažení pacienta do léčby či pomoci při rehabilitaci, resocializaci i socializaci. Vosátková (2007) uvádí, že způsob, jakým dokážeme s koněm zacházet, o nás podává neuvěřitelně mnoho informací vnímavému pozorovateli. Kůň je totiž navíc báječným zvířetem zrcadlícím pocity a nálady člověka (Vosátková, 2007).

2.2.2 Rozdělení hiporehabilitace

I když je hiporehabilitace chápána komplexně, tak se oficiálně člení na sekce hipoterapie (HT), aktivity s využitím koní (AVK), psychoterapie pomocí koní (PPK) a parajezdeckví (Klech, 2014). Autor dále doplňuje, že toto rozdělení je odvozeno od převažující činnosti a převažujícího působení vědního oboru, ale v praxi se navzájem prolínají.

a) Hipoterapie (HT) – obor hiporehabilitace, fyzioterapeutická metoda využívající jako léčebný prostředek speciálně připraveného koně v kroku, konkrétně pohyb jeho hřbetu; tento pohyb je střídavý, rytmický a cyklicky se opakující (ČHS, 2015). Jedinečnost této terapie spočívá ve využití trojrozměrného pohybu hřbetu koně v kroku (Jiskrová et al., 2012).

- b) Aktivity s využitím koní (AVK)** – tento obor hiporehabilitace bude blíže popsán v kapitole Aktivity s využitím koní.
- c) Psychoterapie pomocí koní (PPK)** je oborem hiporehabilitace a léčba je založena na působení psychologickými prostředky s využitím koně a jeho specifických vlastností jako koterapeuta v psychoterapeutickém procesu k pozitivnímu ovlivnění duševního stavu pacienta/klienta (ČHS, 2015).
- d) Parajezdeckví** (dřívější název Sportovní ježdění hendikepovaných) – obor hiporehabilitace, kde jezdec se zdravotním postižením nebo sociálním znevýhodněním se s ohledem na svoje postižení za použití speciálních pomůcek či změněné techniky jízdy učí aktivně jezdit na koni, voltízním cvikům nebo vede koně v zápřeži, eventuálně se zúčastňuje sportovních soutěží (ČHS, 2015). Jiskrová et al. (2012) dodávají, že parajezdeckví se dělí na disciplíny: paradrezura, paraparkur, paravoltiž, paravozatajství a parawestern.

Klech (2014) uvádí, že v průběhu získávání zkušeností a rozvoje hiporehabilitace u nás začala být terminologie převzatá z Německa nevyhovující. Proto v dubnu 2009 vznikla dohoda o vytvoření oficiálního slovníku, který pomohl ke správné propagaci hiporehabilitace a komunikaci mezi odbornou a laickou veřejností (Klech, 2014). Jiskrová et al. (2012) souhlasí a pokračují tím, že největší změnou bylo rozdělení již nevyhovujícího pojmu léčebně pedagogicko-psychologického ježdění na aktivity s využitím koní a psychoterapii pomocí koní.

2.2.3 Historie hiporehabilitace v zahraničí

Jiskrová et al. (2012) uvádějí, že zmínky o pozitivním vlivu jízdy na koni se objevily již ve spisech starořeckého lékaře Hippokrata z Kósu (6. století př. n. l.) a římského lékaře Galena (2. století př. n. l.). Hipoterapii využíval i římský císař Marcus Aurelius ve 2. století n. l. (Klech, 2014). Vosátková (2007) souhlasí a pokračuje tím, že například ze středověku se nedochovaly žádné zprávy o tom, že by se metodou hiporehabilitace někdo výrazněji zabýval. První moderní popis léčebného využití koně v novověku se datuje zhruba od sedmnáctého století, kdy Thomas Sydehman předepsal jízdu na koni z léčebných důvodů (Hermannová et al., 2014).

Velmi bohaté literární záznamy pocházejí z 18. století (Vosátková, 2007). Tato autorka dále uvádí, že osobní lékař Marie Terezie a Maxmilian Stoll doporučovali jízdu na koni u lidí s duševními poruchami. Na začátku osmnáctého století Friedrich Hoffmann uvedl,

že více dobra nadělá jízdou na koni než léky (Hermannová et al., 2014). Nerandžič (2006) souhlasí a dodává, že tento autor jako první dával do souvislosti krok koně a přenos pohybujícího se koňského hřbetu na člověka s léčebným procesem. Klech (2014) doplňuje, že tento názor koresponduje se současným pojetím hiporehabilitace.

V druhé polovině 18. století se využitím koně pro zdraví člověka zabývali francouzští encyklopedisté (Hermannová et al., 2014). Denis Diderot (1713-1784) poukazoval na určité prvky, ze kterých současná hiporehabilitace vychází: výběr vhodného koně, adekvátní dávkování a příznivá denní doba (Klech, 2014). Hermannová et al. (2014) dodávají, že jiní autoři (např. J. C. Tissot, 1782) zdůrazňovali největší léčebný účinek koně právě jen při kroku a kladli důraz především na psychologické působení jízdy jako zdroje radosti. V 19. století byly činěny pokusy nahradit léčebnou jízdou na koni nějakým přístrojem, ale ukázaly se jako nefunkční (Hermannová et al., 2014).

Na začátku 20. století se objevují práce, ve kterých je hodnocena jízda na koni jako léčivý prostředek u mnohých onemocnění, doporučuje se jako „relaxans“ při neklidném životě a vyčerpávající práci (Jiskrová et al., 2012). Vosátková (2014) i Klech (2014) shodně uvádějí, že se hiporehabilitace dostává do okruhu zájmu v oblasti zdravotnictví. V období po první světové válce použila lékařka A. Huntová, zakladatelka ortopedické kliniky v Owestry Dame, koně k rehabilitaci válečných ortopedických zranění (Černá Rynešová, 2012). Rozvoj léčebného ježdění na koni zastavila druhá světová válka (Jiskrová et al., 2012).

Jiskrová et al. (2012) uvádějí, že v letech 1950-1960 se rozšířila hipoterapie jako metoda volby terapie pro lidi postižené epidemií poliomyelitis (dětská obrna). Tito autoři uvádějí, že Alan Marshall ve své knížce Už zase skáču přes kaluže napsal příběh o chlapci, který poliomyelitidu prodělal a v jeho postupném uzdravování sehrál hlavní roli kůň. Jiskrová et al. (2012) i Klech (2014) shodně uvádějí, že v roce 1952 svět zaznamenal neuvěřitelný úspěch dánské drezurní jezdkyňe Lis Hartelové, která prodělala dětskou obrnu a měla poté částečně ochrnuté obě dolní končetiny. Tito autoři dále pokračují tím, že Lis Hartelová se svým koněm Jubilee získala v roce 1952 na olympijských hrách v Helsinkách druhé místo v drezuře a na tento úspěch navázala v roce 1956 druhým místem na olympijských hrách ve Stockholmu.

2.2.4 Historie hiporehabilitace v České republice

V České republice má léčebné využití koní dlouholetou tradici (Nerandžič, 2006). První pokusy o léčebné využití koní v rehabilitaci v Československé republice se dají vystopovat již v roce 1947 (Hermannová et al., 2014). Černá Rynešová (2012) souhlasí a dodává, že to bylo určeno pro děti a mládež po infekční dětské obrně (poliomyelitis) a projekt se měl realizovat v Jánských lázních, ale z technických důvodů se nakonec neuskutečnil. K ježdění na koni měl aktivní postoj i první československý prezident T. G. Masaryk, který jezdil na koni do svých osmdesáti let (Hollý a Hornáček, 2005). Tito autoři dále uvádějí, že svůj pozitivní postoj projevil i velmi výstižným výrokem, který zaznamenal Karel Čapek v Hovorech s TGM. Klech (2014, s. 455) souhlasí a doplňuje, že se jednalo o tento citát: „*Proč rád jezdím na koni? Protože je to nejrychlejší tělocvik. To se cvičí najednou celé tělo, ruce, nohy, plíce, srdce – jen to zkuste!*“

Klech (2014) uvádí, že počátky hiporehabilitace v Československu jsou spojeny také s Hucul Clubem ve Zmrzlíku u Prahy, kde byla zahájena novodobá hipoterapie v roce 1976 ve spolupráci s profesorem Lewittem, a to jako s prvním střediskem ve střední Evropě. Černá Rynešová (2012) souhlasí a pokračuje tím, že hipoterapie zde byla prováděna u některých neurologických a ortopedických chorob. Hipoterapie se poté rozšířila do rehabilitačního ústavu v Chuchelné u Opavy, lázní Karviná-Darkov, Luže-Košumberk a psychiatrických léčeben Zbůch, Praha-Bohnice a na mnohých dalších místech (Klech, 2014).

Hermannová et al. (2014) uvádějí že v rehabilitačním ústavu Hamzova léčebna v Luži Košumberku se rehabilitací prostřednictvím koní zabývají od roku 1986. Tito autoři dále pokračují tím, že hiporehabilitaci (v tomto případě spíše hipoterapii) se zde věnovala bývalá vedoucí spinální jednotky Lia Frantálová s podporou ředitele léčebny Václava Volejníka (Hermannová et al., 2014). Klech (2014) dodává, že v roce 1991 byla založena Česká hiporehabilitační společnost (ČHS). Jiskrová et al. (2012) souhlasí a dále pokračují tím, že ČHS je také přidruženým členem HETI (Jiskrová et al., 2012). Hermannová et al. (2014) dodávají, že sídlo ČHS bylo v Praze-Bohnicích a po reorganizaci v roce 2009 se sídlo společnosti přesunulo do Brna na Mendelovu univerzitu.

2.2.5 Mezinárodní organizace v hiporehabilitaci

Klech (2014) uvádí, že všeobecně je začátek moderní hiporehabilitace spojován se jménem Lis Hartelové a její fyzioterapeutky Ully Harpothové, které založily první

hiporehabilitační středisko. Jiskrová et al. (2012) dodávají, že to bylo ke konci padesátých let 20. století, kdy se začala hipoterapie a jezdeckví pro handicapované amatérsky rozvíjet a začínaly se formovat organizace a společnosti, které si mezi sebou předávaly zkušenosti a znalosti.

Jiskrová et al. (2012) uvádějí, že v roce 1964 vznikla ve Velké Británii organizace Advisory Council of Riding for the Disabled, která byla roku 1969 začleněna do zastřešující organizace Riding for the Disabled Association (RDA). K největšímu profesionálnímu a organizovanému rozvoji tohoto oboru docházelo v Německu, kde bylo v roce 1970 založeno sdružení Kuratorium für Therapeutische Reiten (Kleeh, 2014). Podobný vývoj proběhl v celé Evropě, více organizovaně v Rakousku, Švýcarsku, méně ve Francii, Itálii, Velké Británii a v severských zemích (Jiskrová et al., 2012).

Na americkém kontinentě je hiporehabilitace nejvíce propagována v USA a Kanadě (Jiskrová et al., 2012). Tito autoři dále uvádějí, že americká North American Riding for the Handicapped Association (NARHA) je jedna z velmi ambiciózních a nejlépe organizovaných společností na světě. V Miláně byla v roce 1985 založena organizace Riding for the Disabled International (RDI), která sdružovala 14 států (Kleeh, 2014). Následně byla v Torontu v roce 1988 organizace přejmenována na The Federation of Riding for the Disabled International (FRDI), (Jiskrová et al., 2012). Tito autoři dále dodávají, že od roku 2012 má tato organizace opět nový název a to Horses in Education and Therapy International (HETI).

Horses in Education and Therapy International (HETI) je otevřená organizace, která sdružuje asociace, sdružení, organizace a jednotlivce provádějící aktivity a terapie pomocí koně z celého světa a napomáhá vývoji programů v nových oblastech (Jiskrová et al., 2012). Hermannová et al. (2014) uvádějí, že HETI podporuje také vzdělávání a výzkum. Tito autoři dále pokračují tím, že většina zemí provozující aktivity a terapie s pomocí koní má svou národní zastřešující organizaci a svůj systém vzdělávání.

Podle Hermannové et al. (2014) se během času v hiporehabilitaci vytvořily dvě rozdílné koncepce. Tito autoři dále dodávají, že první koncepce vznikla v Anglii, Francii, Kanadě a USA, kde se prosazuje hlavně jezdecký sport pro handicapované v rámci sociální rehabilitace a druhá koncepce má původ ve střední Evropě (Švýcarsku, Německu, Rakousku, Česku a na Slovensku) a staví do popředí léčebný přínos hipoterapie.

2.2.6 Aktuální situace hiporehabilitace v České republice

V roce 2015 bylo v České hiporehabilitační společnosti (ČHS) registrováno celkem 39 organizací a 68 individuálních členů z celé České republiky a dále byl zaznamenán nárůst počtu registrovaných hiporehabilitačních středisek oproti předchozím letům (Výroční zpráva..., 2016). ČHS v roce 2016 oslavila dvacet pět let od svého založení a jejím hlavním cílem je podporovat kvalitní a bezpečnou hiporehabilitační praxi (ČHS, 2016).

Tato organizace spolupracuje se zahraničními odbornými společnostmi (Hermannová et al., 2014). Dále ČHS sdružuje zájemce o hiporehabilitaci a zprostředkovává komunikaci mezi nimi a garantuje realizaci hiporehabilitace na odborné úrovni pro co nejširší spektrum klientů (ČHS, 2017). Dle oficiálních stránek ČHS (2016) mohou být členy této organizace také fyzioterapeuti, ergoterapeuti, logopedi, lékaři, psychologové, zdravotní sestry, sociální pracovníci či speciální pedagogové. Klienti a jejich rodinní příslušníci jsou také významnou a vítanou částí členské základny (ČHS, 2016).

Jiskrová et al. (2012) uvádějí, že posláním ČHS je rozvoj, propagace, zkvalitňování metodiky hiporehabilitace, poradenství v oblasti hiporehabilitace, vzdělávání odborníků i laické veřejnosti atd. ČHS dále vydává i svůj časopis HIPOrehabilitace, dále má své vlastní standardy a metodiky, více informací najdete na jejich webových stránkách: <http://hiporehabilitace-cr.com> (ČHS, 2016). Jiskrová et al. (2012) s tím souhlasí a ještě uvádějí, že koně určené pro hiporehabilitaci musejí v České republice složit Specializační zkoušku pro koně a pony zařazené do hiporehabilitace.

2.3 Aktivita s využitím koní

2.3.1 Definice

Aktivita s využitím koní (AVK) jsou jedním z oborů hiporehabilitace (ČHS, 2017b). Jiskrová et al. (2012) dodávají, že se jedná o využití koní v oblasti pedagogické a sociální. Klech (2014) souhlasí a pokračuje tím, že původně používaný termín pro AVK bylo léčebně pedagogicko-psychologické ježdění. Dle Vladykové et al. (2011) a Jiskrové et al. (2012) se jedná o metodu speciální pedagogiky, sociální pedagogiky a práce, využívající prostředí určeného pro chov koní a práci s nimi, kontaktu s koněm a interakce s ním jako prostředku k motivaci, aktivizaci, výchově a vzdělávání lidí se zdravotním postižením a specifickými potřebami. Klech (2014) uvádí, že AVK je prováděna osobami s odborným vzděláním, které prošly praktickým výcvikem – pedagog, speciální/sociální pedagog, sociální pracovník apod.

Vladyková et al. (2011) a ČHS (2015) shodně uvádějí nepoužívanější pojmy v aktivitách s využitím koní.

- a) **Služba AVK** – provozování AVK za účelem poskytnutí podpory a pomoci osobám se zdravotním znevýhodněním a specifickými potřebami.
- b) **Poskytovatel služby AVK** – právnická nebo fyzická osoba, poskytující službu AVK.
- c) **Pracovník AVK** – osoba, která vykonává práci v rámci procesu AVK (zaměstnanec, dobrovolník, externí odborník).
- d) **Zájemce o službu AVK** – osoba, která projevila zájem o poskytnutí bližších informací o službách, podmínkách jejich poskytování atd. s úmyslem jich využít, tzn. do uzavření dohody.
- e) **Uživatel (klient) služby AVK** – osoba využívající služby AVK, tzn. od okamžiku uzavření dohody.
- f) **Uživatelská organizace** – právnická osoba využívající služby AVK (zdravotnická, sociální, pedagogická nebo volnočasová organizace).

2.3.2 Cílová skupina

Podle Vladykové et al. (2011) a ČHS (2017b) jsou AVK zaměřeny na široké spektrum cílových skupin, které zahrnují jak osoby se zdravotním postižením, podle definice Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví, tak i osoby se specifickými potřebami nebo sociálním znevýhodněním. V rámci pedagogických aktivit se AVK může zúčastnit prakticky kdokoli, jehož zdravotní a psychický stav nebrání bezpečnému provádění AVK (ČHS, 2017b).

2.3.3 Indikace a kontraindikace

Podle ČHS (2017b) je indikací pro AVK mnoho a jsou zaměřeny na široké spektrum cílových skupin. Jiskrová et al. (2012) a Klech (2014) se shodují, že AVK je vhodné pro děti s poruchami učení a chování, děti s vadami řeči, dále pro osoby s mentálním postižením, osoby se smyslovými vadami, pro osoby duševně nemocné či s diagnózou autismus a klienty, kteří se obtížně sociálně začleňují. Jiskrová et al. (2012) dodávají, že AVK je vhodné ještě pro klienty trpící poruchami příjmu potravy, klienty se závislostmi na návykových látkách či hracích automatech a pro klienty, kteří jsou duševně nemocní.

Vladyková et al. (2011) a ČHS (2017b) se shodují na tom, že kontraindikovány pro AVK jsou především osoby v akutním stádiu infekčního a horečnatého onemocnění, osoby v

akutním stádiu duševního onemocnění, osoby pod vlivem alkoholu, drog a dalších omamných látek, osoby vykazující zjevné známky vlivu léků nadměrně zpomalujících reakce, které negativně ovlivňují spolupráci s terapeutem či koněm, dále organické poruchy vědomí, těžké fáze demence, nezvládnuté alergie na zvířecí alergen, záněty v akutní fázi, nezhojené dekubity, nedostatečně kompenzovaná epilepsie, zjevná nezvládnutá agrese vůči zvířatům a lidem, nezvládnuté fobie. Klech (2014) dodává, že kontraindikací pro AVK může být i těžká a hluboká mentální retardace nebo nepřekonatelná nechuť nebo neochota podrobit se hiporehabilitaci. Podle Šupákové (2008) za kontraindikaci můžeme považovat také nevhodný oděv klienta, váhu klienta, ale také unaveného klienta atd.

2.3.4 Cíle AVK

Dle Klecha (2014) kůň nabízí velké množství podnětů k léčbě a působení na klienta a záleží pouze na terapeutovi a jeho zkušenostech i fantazii, jak toho využije. Autor dále uvádí, že cíl terapie bývá odvozen od individuálních potřeb klientů. Cílem AVK je působit v oblasti pedagogiky a sociálních služeb a využívá při tom motivačního a sociálně aktivizačního působení zvířat na člověka (ČHS, 2017b).

Vladyková et al. (2011) a ČHS (2017b) se shodují na tom, že obecné cíle AVK je možné rozdělit do následujících oblastí.

I. Rozvoj sociálních schopností a dovedností

- a) posílení pozitivních osobnostních vlastností,
- b) spoluvytváření hodnotového systému,
- c) nácvik komunikace,
- d) nácvik schopnosti spolupracovat,
- e) prožití pocitu sounáležitosti (členství ve skupině).

II. Snížení rizika sociálního vyloučení

- a) navázání nových kontaktů,
- b) posílení kontaktů v rodině,
- c) pomoc při zapojení do běžného života,
- d) aktivizace jedince.

III. Rozvoj psychické kondice

- a) rozvoj kognitivních funkcí,
- b) posílení sebevědomí,

- c) navození pozitivních změn v psychice,
- d) možnost relaxace a odpočinku.

IV. Pozitivní ovlivnění chování

- a) zlepšení schopnosti sebekontroly,
- b) zlepšení soběstačnosti.

V. Zlepšení zdraví a fyzické kondice

- a) normalizace svalového napětí,
- b) zlepšení pohybové koordinace a rovnováhy,
- c) rozvoj fyzické kondice,

VI. Usnadnění edukačních procesů

- a) zážitková pedagogika (AVK lze využít v mnoha edukačních procesech jako motivačního prvku),

VII. Pozitivní a smysluplné trávení volného času.

2.3.5 Účinky a působení aktivit s využitím koní

Pro lidi s mentálním, smyslovým nebo fyzickým postižením je kontakt s koňmi a odborně vedený proces AVK, zaměřený na jejich konkrétní problémy obrovská pomoc při zapojení do běžného života a umožňuje jim navázání nových kontaktů, rozvoj fyzické kondice a navozuje pozitivní změny v psychice (ČHS, 2017b). Dle Jiskrové et al. (2012) při práci s klienty v oblasti AVK učíme děti i dospělé sebepoznání, hodnocení svých dovedností a schopností. Aktivity s využitím koní přináší mnoho i dalším cílovým skupinám – např. lidé s poruchami chování nebo učení, rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých, senioři, ale třeba i děti z běžné populace (ČHS, 2017b).

Při aktivitách s využitím koní využíváme motivaci, kterou kůň klientovi nabízí (Jiskrová et al., 2012). Podle těchto autorů je kůň silným motivačním prvkem pro další činnosti, a tak ulehčuje pedagogické působení. Koně nejsou schopni hovořit lidskou řečí, ale když jim nasloucháme, můžeme jim rozumět (Kňazovická et al., 2014). Tito autoři dále pokračuje tím, že respektování koně jako partnera při práci nám poskytuje množství cenných informací o klientovi, o procesu a komunikaci, o nás samých. Klech (2014) dělí oblasti působení při AVK do čtyř složek, a to na stimulaci tělesnou, psychickou, sociální a preventivní. Obdobné dělení má také Jiskrová et al. (2012), kteří mají oblasti působení AVK rozděleny do tří složek – fyzické, sociální a psychické.

I. Tělesná stimulace

Dle Klecha (2014) se při jízdě na koni klient přizpůsobuje trojdimenzionálnímu pohybu koňského hřbetu a tím dochází ke zlepšení rovnováhy a koordinace pohybů klienta, zvyšování sebedůvěry a sebeuvědomění. Jiskrová et al. (2012) uvádějí, že ovládnutí pohybu koně je pro klienta novým prvkem, který uspokojuje jedince, protože dovoluje ovládat zevní prostředí podle jeho představ. Tělesná stimulace probíhá hlazením koně, čištěním, kdy se procvičuje motorika klienta, vedením koně a jízdou na něm (Klech, 2014). Jiskrová et al. (2012) uvádějí, že dochází také ke zlepšení funkcí kardiovaskulárního aparátu a posílení kondice.

II. Psychická stimulace

Psychické působení v kombinaci se sociálními faktory je považováno v rámci těchto disciplín za stěžejní (Klech, 2014). Tento autor dále pokračuje, že pomocí koně, který nabízí velkou škálu výchovných postupů a možností, se odborníci pokoušejí ovlivnit vztahy klienta, jeho emoční a kognitivní stránku. Dle Jiskrové et al. (2012) se díky AVK zlepšuje navazování kontaktů, emoční stránka i edukativní stránka klienta, dále je zde důležitá korekční emotivní zkušenost, sebeobjevování a sebeprojevení klienta a v neposlední řadě také relaxace. Klech (2014) uvádí, že mnoho jedinců raději naváže vztah se zvířetem než s člověkem. Tento autor dále pokračuje tím, že se často udává a je zkušenostmi podložené, že kontakt se zvířetem podporuje pozdější navázání kontaktu s člověkem.

III. Sociální stimulace

Při pozorování klienta, jak pracuje a komunikuje s koněm, můžeme vyvodit jeho jednání v běžném životě (Klech, 2014). Tento autor dodává, že pomocí terapeuta, ale hlavně pomocí samotného koně můžeme jednání, které je nepřiměřené danému jedinci, změnit. Jiskrová et al. (2012) uvádějí, že při AVK se jedinec stává členem ve skupině, dále je mu poskytována emoční podpora (díky koni), získává nové informace a sociální dovednosti, učí se pomáhat jiným a v neposlední řadě je mu poskytována zpětná vazba, a to nejen od koně, ale i od terapeuta a skupiny.

IV. Preventivní stimulace

Dle Klecha (2014) je zde obsaženo vše z předchozích tří oblastí. Jiskrová et al. (2012) i Klech (2014) se shodují na důvodech, které vedou k zařazení koně do léčebného procesu. Podle těchto autorů je kůň konstantní ve svém chování; empatický a ohleduplný; vůči

člověku vykazuje zdrženlivost; nepodbízí se; nemstí se a netrestá bezdůvodně; terapie probíhá v kontextu citového vztahu člověka s koněm; podporuje aktivitu klienta; terapeut může stát v pozadí, kůň sám provádí korekce poruch a v jedinečném okamžiku šetrně a fyziologicky zaměstnává všechny systémy lidského organismu.

2.3.6 Tým pro aktivity s využitím koní

Tým AVK tvoří kvalifikovaný instruktor pro AVK, asistent při AVK a instruktor jezdectví pro hiporehabilitaci (Jiskrová et al., 2012). Pracovníci služby AVK splňují minimální kvalifikační požadavky na konkrétní pozice, jsou pravidelně proškolení a vzdělávání, avšak nedílnou součástí týmu je samozřejmě i vhodně vybraný a speciálně vycvičený hiporehabilitační kůň (ČHS, 2017b).

Česká hiporehabilitační společnost (2017a, 2017b) na svých internetových stránkách uvádí požadavky, které musí splňovat Instruktor aktivit s využitím koní.

- a) Jednou z nejdůležitějších věcí je vzdělání, a to pedagogické (všech stupňů a zaměření) či absolvování pedagogického minima; sociální pracovník nebo pracovník v sociálních službách, případně jiné vzdělání v zdravotně-sociální oblasti; absolvent zooterapeutických oborů na vysoké škole nebo psycholog/lékař/jiný terapeut s absolvovaným akreditovaným psychoterapeutickým výcvikem (ČHS, 2017a).
- b) Absolvován kurz „Instruktor pro AVK“ nebo kurz „Léčebné pedagogické a psychologické ježdění na koni“ na MU v Brně a minimální věk 18 let (ČHS, 2017b).
- c) Instruktor AVK odpovídá komplexně za průběh aktivit s využitím koní včetně výběru, přípravy a ošetřování koní, vytváří náplň AVK v návaznosti na individuální cvičební plán uživatele a hodnotí průběh a výsledky služby, odpovídá za maximální možnou bezpečnost všech zúčastněných lidí i zvířat, odpovídá za péči a celkový přístup k hiporehabilitačním koním (ČHS, 2017b).

Nižší požadavky jsou kladeny na Asistenta při AVK, kde vzdělání není rozhodující (ČHS, 2017b).

- a) Asistent AVK pracuje pouze pod dohledem pracovníka, který má vzdělání odpovídající pracovním pozicím Instruktor pro AVK a jeho minimální věk je buď 15 let (zajišťuje doprovodné aktivity v procesu AVK mimo samostatného vodění koní), nebo 18 let (zajišťuje doprovodné aktivity v procesu AVK včetně samostatného vodění koní), (ČHS, 2017b).

- b) Tento člověk se podílí se na ošetřování a přípravě hiporehabilitačních koní dle pokynů cvičitele koní, podílí se na průběhu AVK dle pokynů instruktora pro AVK (ČHS, 2017b).
- c) Dle Jiskrové et al. (2012) by měl asistent disponovat základními znalostmi práce s koňmi a zároveň znalostmi práce s lidmi s postižením. Autorka dále uvádí, že se využívají 1 až 2 asistenti podle potřeb klienta.

Dalším důležitým členem týmu je Instruktor jezdeckví pro hiporehabilitaci a také na něj jsou kladeny určité požadavky.

- a) Tento člověk by měl mít absolvován kurz „Instruktor jezdeckví pro hiporehabilitaci“ a jeho věk by měl být minimálně 18 let (ČHS, 2017b).
- b) zajišťuje chod střediska související s chovem koní, ve spolupráci s instruktorem pro AVK vybírá pro uživatele vhodné hiporehabilitační koně a zároveň vyřazuje koně nevhodné, organizuje a odpovídá za přípravu hiporehabilitačních koní včetně jejich ošetřování, odpovídá za celkovou kondici hiporehabilitačních koní (ČHS, 2017b).

Nelze však opomenout ani požadavky na hiporehabilitačního koně.

- a) pro účely hiporehabilitace se využívají koně speciálně vybraní a připravení (ČHS, 2016a).
- b) Tito koně mají složenou Specializační zkouškou ČHS pro koně a pony zařazené do hiporehabilitace se specializací pro jednotlivé obory HR (ČHS, 2015).

2.3.7 Instruktor aktivit s využitím koní a jeho vlastnosti

Procesy, které probíhají mezi koňmi a člověkem a stejně tak i aktivity, které poskytujeme klientům, by měl instruktor AVK (terapeut) nejdříve prožít sám (Kňazovická et al., 2014). Podle těchto autorů nám právě koně poskytují více informací o terapeutickém procesu a interakcích, než si sami dokážeme v průběhu práce s klientem uvědomit. Jiskrová et al. (2012) uvádějí, že kůň reaguje přímo a je vždy autentický, nezvažuje následky svého jednání, nejedná pod vlivem sociálního konstruování, existuje mimo dominantní či jiný diskurz – tedy přijímá nebo odmítá člověka podle toho, jak mu velí jeho přirozenost.

Instruktoři AVK (terapeuti) do procesu práce s koněm a klientem a do jejich vzájemných interakcí vnáší své vlastní zážitkové zkušenosti s koňmi (Kňazovická et al., 2014). Tato autorka dále uvádí, že často hovoříme o klientech a o koních, přičemž se vyhýbáme pohledu na sebe sama. Jiskrová et al. (2012) souhlasí a pokračují tím, že pokud jsou

myšlení, pocity a jednání člověka vzájemně protichůdné a rozporné, je ve styku s koněm na tento nesoulad neustále upozorňován neverbální komunikací koně. Dle Kňazovické et al. (2014) i když ovládáme metody, neschováme se za ně a naše osobní zážitky s těmito zvířaty jsou v procesu hiporehabilitace klíčové.

Koně velmi jednoduše a bezprostředně otvírají dveře ke změně (Kňazovická et al., 2014). Dle Jiskrové et al. (2012) si člověk musí uvědomit, co chce, musí být sebejistý a důsledný, musí dostat pod kontrolu svůj strach a převzít odpovědnost, jestliže chce, aby jej kůň následoval a respektoval. Autoři pokračují tím, že práce a vztah s koněm je velmi inspirativní, rozvíjí kreativitu a napomáhá sebepoznání. Kňazovická et al. (2014) celou tuto tematiku uzavírají tím, že koně nám nebudou říkat, jak máme žít, nebo že máme být lepšími terapeuty, oni nám to svým chováním jednoduše ukážou.

2.3.8 Výběr a požadavky na koně zařazeného do aktivit s využitím koní

Na rozdíl od hipoterapie, kde při výběru klademe největší důraz na mechaniku pohybu, hledáme pro aktivity s využitím koní (AVK) pro působení v oblasti pedagogiky a v sociálních službách koně, kteří nemusí být po stránce mechaniky pohybu bezchybní (Jiskrová et al., 2012). Dle ČHS (2016a) je pro oblast AVK základním požadavkem výborný charakter koně při kontaktu s člověkem a korektní mechanika pohybu i dobrý zdravotní stav. Jiskrová et al. (2012) ještě dodávají, že dalším požadavkem na koně pro AVK je klidná reakce na náhlé nepředvídané podněty ze strany klientů nebo okolí (výskání, křik, náhlé pohyby) a dostatečná psychická odolnost při střídání klientů.

Dalším důležitým hlediskem je věk koně (ČHS, 2016a). V hiporehabilitaci smí pracovat pouze kůň starší 5 let (Jiskrová et al., 2012). Tito autoři ještě dodávají, že tento požadavek souvisí s psychickou vyzrálostí koně. Dle ČHS (2016a) se mladší kůň může na práci v hiporehabilitaci připravovat se zkušenějším starším koněm, ale vždy je třeba mít na paměti, že potřebuje více času na odpočinek a nemůže pracovat na plný úvazek jako jeho zkušenější kolega. Kůň nabízí člověku přátelství, „zrcadlo“, vzájemný respekt, prožití pocitu „ted“ a tady“, ježdění, upřímnost, nestrannost a také umožňuje přenos zkušeností v jednání s koněm do běžného života (Jiskrová et al., 2012).

2.3.9 Výcvik koně pro aktivity s využitím koní

Výcvik koně není kapitolou, která by šla jasně definovat a unifikovat, jelikož každý kůň je osobnost a každý vyžaduje individuální přístup (ČHS, 2016a). Pro přípravu koně na

hiporehabilitaci platí důležitá zásada: měla by být prováděna s ohledem na psychiku koně (Jiskrová et al., 2012). Jeho výcvik závisí hlavně na podmínkách a věku, ve kterém a ze kterých jej získáme (ČHS, 2016a). Jiskrová et al. (2012) dodávají, že výcvik a příprava by měly být vedeny s větším důrazem na prověření charakteru a temperamentu s odpovídajícími reakcemi na podněty.

Příprava mladého koně, kterého si od začátku budeme připravovat a formovat podle vlastních potřeb, bude určitě jiná než práce s koněm, který už prodělal nějakou formu výcviku (ať již byla jakákoli = práce ze země, jezdecká průprava, záprahová práce, aj.), (ČHS, 2016a). Do speciální přípravy by měl být kůň zařazen po absolvování základního výcviku (Jiskrová et al., 2012). U těchto koní pracujeme především na podpoře sebedůvěry, posilování jistoty a pocitu bezpečí, odbourávání nežádoucích projevů chování a budování vzájemného respektu (ČHS, 2016a). Příprava koně, který již má něco za sebou a přichází s určitými návyky a zkušenostmi je odlišnější (ČHS, 2016a). Dle Jiskrové et al. (2012) je důležité udržet koně v psychické pohodě. U všech koní je nutné, aby si na práci zvykali pomalu a nenásilně (ČHS, 2016a). Necitlivým přístupem lze udělat např. i z koně flegmatického temperamentu nebezpečné zvíře (Jiskrová et al., 2012).

Jiskrová et al. (2012) a ČHS (2016a) se shodují na tom, že zpočátku je vhodné zařadit práci ve dvojici (nováčka zaučujeme se zkušenějším koněm) a tuto část výcviku rozhodně není dobré uspěchat. Všeobecně se výcvik skládá z práce ze země, z práce pod sedlem, z přípravy pro práci potřebné pro vykonávání HR, práce na dvou lonžích, lonžování, záprahu a těžkého tahu (ČHS, 2016a). Práce ze země je pro nás prostředkem sloužícím k navazování důvěry a respektu mezi koněm a člověkem, jejich posilování a prohlubování (ČHS, 2016a). Jiskrová et al. (2012) souhlasí a dodávají, že tato práce je založena na filozofii vztahu člověka s koněm a jde zde o porozumění a pochopení. Práce pod sedlem, práce na dvou lonžích a lonžování jsou důležité hlavně pro kondici koně a pro správné posilování hřbetu a pro správnou rovnováhu (ČHS, 2016a).

Práce potřebná pro vykonávání HR se zaměřuje na činnosti, které jsou spojeny s běžnou praxí při hiporehabilitaci (ČHS, 2016a). Jiskrová et al. (2012) uvádějí, jaké to mohou být činnosti: klidné přistupování k rampě (z obou stran), setrvání v nehybnosti během manipulace s klientem, madlení, sedláni, uvazování, čištění, vodění (u hlavy i zezadu), klidná reakce na různé pomůcky (míčky, zvukové pomůcky), příjezd invalidního vozíku, pád berlí, hlasové a jiné projevy některých klientů, příjezd auta či běhání psa. Dle ČHS

(2016a) záprah a těžký tah slouží nejen jako zpeštění výcviku, ale je vhodné zařadit tuto práci i do hiporehabilitačních lekcí v rámci AVK. Důležité také je, že kůň při zápřeží zapojuje jiné svaly než pod sedlem nebo madly (ČHS, 2016a).

2.3.10 Hiporehabilitační kůň v aktivitách s využitím koní

Na terapeutického koně jsou kladeny značně vysoké nároky, co se týče jeho zdravotního stavu, fyzické kondice a psychických predispozic (Vosátková, 2007). Dle Jiskrové et al. (2012) se terapeutický kůň se učí celý život. Autoři dále uvádějí, že kůň zařazený do oblasti aktivit s využitím koní nemusí být po stránce mechaniky pohybu bezchybný, ale musí mít výborný charakter při kontaktu s člověkem. Je třeba si uvědomit, že fyzické zatížení koní v HR není vysoké, ale psychická zátěž je enormní (Jiskrová et al., 2012, ČHS, 2016a). Tomu je třeba věnovat velkou pozornost, aby nedošlo k přetížení koně (ČHS, 2016a).

Dle ČHS (2016a) je využití koně v AVK max. 3,5 hodiny a délka lekcí se liší podle cílové skupiny, se kterou kůň pracuje.

- a) *Uživatelé s mentálním postižením* – max. 1,5 hodiny denně s řádnou minimálně hodinovou přestávkou na odpočinek po 30 minutách činnosti (ČHS, 2016a).
- b) *Uživatelé se specifickými poruchami chování* – max. 2 hodiny denně s řádnou minimálně dvouhodinovou přestávkou na odpočinek po každé hodině činnosti (ČHS, 2016a).
- c) *Ostatní cílové skupiny* – max. 3,5 hodiny denně s řádnou minimálně půlhodinovou přestávkou na odpočinek po každé hodině činnosti (ČHS, 2016a).

Jiskrová et al. (2012) i ČHS (2016a) se shodují na tom, že by po souvislé hiporehabilitační práci měl následovat odpočinek a relaxace ve společnosti ostatních koní ve výběhu nebo na pastvině, a to minimálně 2 hodiny.

2.3.11 Specializační zkoušky pro koně a pony zařazené do hiporehabilitace (SZ)

Dle Jiskrové a Caskové (2018) ČHS umožňuje od roku 2011 získání licence pro koně a pony zařazené do hiporehabilitace složením Specializační zkoušky pro koně a pony zařazené do hiporehabilitace (SZ). Tyto autorky dále uvádějí, že smyslem specializační zkoušky je prověřit, zda vlastnosti a získané dovednosti koně anebo ponyho vyhovují potřebám hiporehabilitace a potvrdit vhodnost koně pro jeho využití v hiporehabilitaci.

Specializační zkoušku mohou skládat koně všech plemen včetně koní bez plemenné příslušnosti, kteří v roce konání SZ dosáhnou věku minimálně 5 let (ČHS, 2017c).

Kůň může skládat SZ pro určitý obor hiporehabilitace (HT, AVK, PPK, kontaktní terapie), na který je připravován či ve kterém pracuje (Jiskrová a Casková, 2018). Dle těchto autorek se v rámci specializační zkoušky hodnotí následující znaky, vlastnosti a schopnosti - posouzení exteriéru koně; posouzení mechaniky pohybu a ovladatelnosti koně pod sedlem nebo na ruce; posouzení specifických vlastností a získaných dovedností koně.

Podle Jiskrové et al. (2012) se jedná o následující specifické vlastnosti a dovednosti

- a) kůň má být schopen tolerovat kontakt na všech částech svého těla;
- b) kůň prokáže schopnost klidně přistoupit k rampě a klidně na povel stát během manipulace s klientem při všech situacích;
- c) kůň prokáže schopnost nechat se vést z obou stran na vodítku a se dvěma opratěmi;
- d) kůň prokáže dostatečný návyk na nenadálé a neobvyklé podněty (vozík, berle, kočárek);
- e) kůň prokáže dostatečný návyk na létající předměty okolo těla, skřeky;
- f) kůň prokáže dostatečný návyk na neadekvátní pohyb na hřbetě.

2.3.12 Vybavení koně pro aktivity s využitím koní

Dle Jiskrové et al. (2012) jsou součástí vybavení pro koně: provazová ohlávka, uzdečka, madla s dečkou, sedlo (anglické i westernové), při využití koně k vozatajství – postroj (chomoutový nebo poprsní). Tito autoři zdůrazňují, že by výstroj koni měla vždy dobře padnout, nikde by ho to nemělo tlačit, aby se neodřel a vybavení by se také mělo pravidelně kontrolovat, zda je v pořádku; tímto vším předcházíme nebezpečným situacím, kdy by si mohl ublížit kůň nebo klient.

2.3.13 Formy aktivit s využitím koní

- a) **Individuální AVK** – uživatel dosahuje svých individuálních cílů pomocí individuálních aktivit (Vladyková et al., 2011).
- b) **Skupinové AVK** – individuální uživatel je zařazen do skupiny a jeho individuálních cílů je dosahováno pomocí skupinových aktivit (Vladyková et al., 2011). Dle Klecha (2014) má tato forma AVK na sociální stimulaci klienta obrovský vliv. Jiskrová et al.

(2012) souhlasí a dodávají, že zde využíváme vzájemné interakce mezi jednotlivými členy dané skupiny a důležitou roli zde hraje také využití kontaktu s koněm jako korektorem chování.

- c) **Týmové AVK** – uživatelé jsou součástí týmu, který má stanoven společný cíl (Vladyková et al., 2011).

2.3.14 Terapeutický plán v AVK

Poskytovatel plánuje společně s uživatelem nebo jeho zákonným zástupcem průběh služby AVK, který vychází ze schopností a možností uživatele a sleduje dosažení jeho osobních cílů (Vladyková et al., 2011). Dle těchto autorů je výstupem z plánování individuální písemný plán, který obsahuje tyto základní části

- a) identifikační data (jméno a příjmení uživatele, popř. jeho zákonného zástupce),
- b) datum vzniku plánu,
- c) popis aktuální situace, v níž se uživatel nachází,
- d) cíle uživatele,
- e) plán postupu dosažení cílů,
- f) forma poskytované služby,
- g) jméno a podpis pracovníka, který plán sestavil,
- h) písemné hodnocení dosavadního průběhu (četnost hodnocení je závislá na délce poskytované služby),
- i) závěrečné písemné hodnocení.

Naplňování osobních cílů uživatele je v průběhu služby vyhodnocováno instruktorem pro AVK (Vladyková et al., 2011). S tímto tvrzením souhlasí i Jiskrová et al. (2012). Dle Vladykové et al. (2011) má uživatel možnost měnit své osobní cíle a poskytovatel vede záznamy o průběhu služby v osobní složce uživatele.

2.3.15 Průběh a sestavení lekce v aktivitách s využitím koní

Nabídka aktivit s využitím koní nabízí mnoho způsobů práce (Jiskrová et al., 2012). Základní pracovní postupy při AVK se liší podle cíle, kterého je prostřednictvím AVK potřeba dosáhnout; podle cílové skupiny, na kterou jsou AVK zaměřeny, a podle formy AVK (Vladyková et al., 2011). Skladba jednotky může být velmi pestrá, využívá se prvků her, soutěží, spolupráce mezi klienty, např. při péči o koně nebo během nácviu voltižních cviků (Jiskrová et al., 2012). Tito autoři dále uvádějí, že za průběh lekce odpovídá

pedagog, speciální pedagog nebo sociální pracovník se speciálním kurzem. Pracovníkům jsou známy schopnosti, možnosti a potřeby jednotlivých uživatelů (Vladyková et al., 2011).

Terapie s jakýmkoliv druhem zvířete se začíná animoterapeutickým úvodem (Vosátková, 2007). Jiskrová et al. (2012) pokračují tím, že by měl být klient (popřípadě i jeho rodiče) seznámen se zásadami bezpečnosti práce s koněm, dále s prostředím, se základy etologie koní a způsoby péče o koně. V druhé fázi nastává kontakt se zvířetem (Vosátková, 2007). Tato autorka dále pokračuje tím, že u koní se jedná nejprve o kontakt ze země v podobě seznámení se se zvířetem, pozdravení, pohlazení. Jiskrová et al. (2012) dodávají, že zde můžeme klientovi vysvětlit základy řeči těla při působení na koně a také význam tlaku (fyzického i psychického). Klient si koně vyčistí, nauzdí a nasedlá (Vosátková, 2007). Dle Jiskrové et al. (2012) poté klienty z rampy nasedá na koně, poté je na koni veden a postupem času může na koni začít jezdit i sám, ale vždy za dohledu instruktora AVK. V zahraničí se uplatňuje také práce s koněm ze země dle metodiky přirozeného partnerství člověka s koněm (Vosátková, 2007).

Ve fázi ježdění se rozvíjí schopnosti v rámci dlouhodobého terapeutického plánu dle individuální diagnózy klienta (Vosátková, 2007). Podle této autorky se může jednat o sportovní nebo zábavné hry. Jiskrová et al. (2012) souhlasí a dodávají, že to mohou být i cviky prováděné v sedle na stojícím či jdoucím koni, vycházky do terénu či trail. Vosátková (2007) uvádí, že klient získává schopnost vnímat pohyb koně a učí se soustředění a koordinaci. Závěrečnou fází je reflexe zážitků, pocitů, emocí a myšlenek, které při terapii za přítomnosti koní vyvstaly (Vosátková, 2007, Jiskrová et al., 2012). Klienti většinou bývají sdílní a je nedílnou součástí terapií poskytnout jim prostor k vyjádření (Vosátková, 2007).

2.3.16 Techniky využívané v aktivitách s využitím koní

Dle Jiskrové et al. (2012) se v AVK využívají tyto techniky - práce ve stáji, práce s koněm ze země, práce ze sedla, aktivní ježdění nebo cvičení voltáže, využití her.

a) Práce ve stáji

Za ideální stav považujeme možnost nabídnout klientovi nejen samotnou jízdu na koni, ale umožnit mu seznámení se s prostředím stáje a s prací, která je s chodem stáje a s životem koní spojena (Jiskrová et al., 2012). Klech (2014) souhlasí a uvádí, že je

důležité, aby se klient účastnil všeho, co se týká péče o koně, např. krmení, čištění koně či různých prací ve stáji. Jiskrová et al. (2012) k tomu dodávají, že se tím buduje úzký vztah mezi ním a koněm. Tito autoři dále uvádějí, že klient si koně více váží, nebere ho už jen jako prostředek k ježdění, ale jako živou bytost, o kterou je potřeba se pečlivě postarat. Často je nutné spolupracovat ve skupině, utvářet nové sociální vztahy, a především komunikovat jak s koněm, tak s ostatními lidmi, kteří se na péči podílejí (Jiskrová et al., 2012).

b) Práce s koněm ze země

Volíme ji především v případě, kdy chceme, aby klient navázal s koněm kontakt a překonal strach z neznámého zvířete (Jiskrová et al., 2012). Tito autoři dále uvádějí, že je důležité, aby klient navázal s koněm kontakt, koně pohladil. Klech (2014) souhlasí a dodává, že k dalším činnostem může patřit vodění koně na vodítku po jízdárně, ve známém terénu či během různých her.

c) Práce ze sedla

Klient většinou sedí na hřbetu koně na měkké podložce a má k dispozici madla nebo sedí v sedle (Jiskrová et al., 2012). Jiskrová et al. (2012) a Klech (2014) se shodují na tom, že provádíme jednoduchá cvičení pro získání rovnováhy především v kroku. Předtím ovšem necháme klienta v klidu uvolnit, bez jakékoliv činnosti, aby si na pohyb koně zvykl (Jiskrová et al., 2012). Podle těchto autorů, pokud klient tyto cviky zvládá bez problémů a cítí se při jejich provádění bezpečně, je možno přejít k úkolům složitějším (např. jízda se zavřenými očima, lehnutí na koni, hry s míčem), apod. Jiskrová et al. (2012) dále pokračují tím, že do jízdy můžeme zařazovat např. logopedická cvičení, čtení písmen na jízdárně, hry na rozvoj komunikace.

d) Aktivní ježdění, voltíž a využití her

Tento druh práce s koněm je určen především klientům, kteří již zvládli základní cvičení a chtěli by pokračovat dále (Jiskrová et al., 2012). Dle Klecha (2014) se klient učí vést koně samostatně a v některých případech také za asistence vodiče. Jiskrová et al. (2012) uvádějí, že se klient učí ovládat koně nejprve v kroku, postupně pak i v klusu a ve cvalu. Tito autoři také zdůrazňují, že při aktivním ježdění však pečlivě zvažujeme, které klienty do terapie zařadíme, protože na prvním místě je vždy bezpečnost jak lidí, tak koní.

Dle Klecha (2014) jsou nenahraditelným prostředkem ke komunikaci mezi terapeutem a klientem hry. Autor dále pokračuje tím, že právě hry pomáhají rozvíjet fyzickou,

psychickou i sociální stránku osobnosti jedince (např. hry na uvolnění a odreagování, hry určené k rozvoji tvořivosti, hry na rozvoj důvěry, hry relaxační, hry na spolupráci). S příznivou odezvou se využívá cvičení voltiže (Jiskrová et al., 2012). Tito autoři dále uvádějí, že voltiž je vhodná také pro děti s hyperaktivitou a lehčím tělesným postižením.

2.3.17 Aktivita s využitím koní v sociálních službách

Aktivita s využitím koní jsou součástí sociální rehabilitace. V zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších vyhlášek a předpisů (§ 70) je sociální rehabilitace definována jako soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potenciálů a kompetencí. Sociální rehabilitace se poskytuje formou terénních a ambulantních služeb, nebo formou pobytových služeb poskytovaných v centrech sociálně rehabilitačních služeb (zákon 108/2006 Sb., 2006).

Podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (§ 109) je sociální pracovník ten, kdo vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.

Dále je v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (§ 116) definován pracovník v sociálních službách. Pracovníkem v sociálních službách je ten, kdo vykonává

a) přímou obslužnou péči o osoby v ambulantních nebo pobytových zařízeních sociálních služeb spočívající v nácviku jednoduchých denních činností, pomoci při osobní hygieně a oblékání, manipulaci s přístroji, pomůckami, prádlem, udržování čistoty a osobní hygieny, podporu soběstačnosti, posilování životní aktivizace, vytváření základních sociálních a společenských kontaktů a uspokojování psychosociálních potřeb,

b) základní výchovnou nepedagogickou činnost spočívající v prohlubování a upevňování základních hygienických a společenských návyků, působení na vytváření a rozvíjení pracovních návyků, manuální zručnosti a pracovní aktivity, provádění volnočasových

aktivit zaměřených na rozvíjení osobnosti, zájmů, znalostí a tvořivých schopností formou výtvarné, hudební a pohybové výchovy, zabezpečování zájmové a kulturní činnosti,

c) pečovatelskou činnost v domácnosti osoby spočívající ve vykonávání prací spojených s přímým stykem s osobami s fyzickými a psychickými obtížemi, komplexní péči o jejich domácnost, zajišťování sociální pomoci, provádění sociálních depistází pod vedením sociálního pracovníka, poskytování pomoci při vytváření sociálních a společenských kontaktů a psychické aktivizaci, organizační zabezpečování a komplexní koordinování pečovatelské činnosti a provádění osobní asistence,

d) pod dohledem sociálního pracovníka činnosti při základním sociálním poradenství, depistážní činnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, činnosti při zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, činnosti při poskytování pomoci při uplatňování práv a oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (zákon 108/2006 Sb., 2006).

Aktivita s využitím koní nejsou v České republice v sociálních službách zatím tolik známé a rozšířené. V zahraničí je situace o něco lepší, zde se AVK do povědomí veřejnosti dostává o něco rychleji, než je tomu u nás. Acri et al. (2016) ve svém článku uvádějí, že aktivity a terapie s asistencí koně (EAAT) získaly významnou roli jako životaschopný terapeutický přístup k řadě problémů duševního zdraví a vývoje, přesto nejsou v rámci osnov sociálních studií všeobecně známy a nejsou konvenčně poskytovány.

V České republice se věnují AVK v sociálních službách např. tyto organizace: Piafa Vyškov, z. ú.; Koníček, o. p. s. (České Budějovice); Apolenka, z. s. (Kutná Hora) či Bonanza Vendolí, z. ú. (Svitavy) a mnoho dalších organizací s tím postupně začíná. Jen v Kraji Vysočina se aktivitám s využitím koní věnuje hned několik organizací, například Zookoutek – Psychiatrická nemocnice Jihlava; Horticon, z. s. (Pacov); Kopýtko, z. s. (Častov-Perky) a Pirueta – Psychiatrická nemocnice Havlíčkův Brod.

Velmi zajímavý je projekt s pracovním názvem „Sociální hiporehabilitace“, který probíhá v Dětském domově v Potštejně od roku 2008 ve spolupráci s Hřebčínem Hradčany-Pěčín a od roku 2015 na ranči Down Hill v Sopotnici (Süsserová, 2016). Tato autorka dále uvádí, že cílovou skupinou jsou osoby, jež v důsledku psychické deprivace ztratily schopnost integrace a hlavním cílem sociální hiporehabilitace je dosažení maximálně možné míry socializace.

V zahraničí vyšel velmi zajímavý článek, který se týká oblasti aktivit s využitím koní. Jeho autoři (Murphy et al., 2017) uvádějí, že pracovní terapie za asistence koní (EAOT) využívá spolupráci koní a lidí v činnostech, které usnadňují sociální, emoční a kognitivní vývoj. Dle Murphyho et al. (2017) bylo zjištěno, že zkoumaní studenti vnímali zlepšení v oblasti řešení problémů a zefektivnily se jim komunikační dovednosti.

3 Cíl práce a výzkumná otázka

3.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zmapovat možnosti a limity aktivit s využitím koní (AVK), které jsou poskytovány v sociálních službách jako součást hiporehabilitace. Dílčím cílem je zjistit indikace, cíle, kontraindikace, způsob práce, využívané metody a techniky, přínos a zapojení sociálního pracovníka do AVK.

3.2 Hlavní výzkumné otázky

Na základě cíle jsem si stanovila následující výzkumné otázky (dále HVO).

HVO1: Jak probíhají aktivity s využitím koní v kontextu sociálních služeb?

HVO2: Jaké jsou možnosti a limity poskytování aktivit s využitím koní v kontextu sociálních služeb?

3.3 Dílčí výzkumné otázky

S ohledem na cíle práce a hlavní výzkumné otázky byly stanoveny tyto dílčí otázky.

DVO1: Jsou rodiče klientů se stávající nabídkou služeb Sdružení AMBRA, z. s. spokojeni?

DVO2: Jaké jsou možnosti zapojení sociálního pracovníka do aktivit s využitím koní?

DVO3: Jaké jsou možnosti zavedení nové služby paravozatajství?

3.4 Operacionalizace pojmů

Možnost – tímto termínem rozumím příležitost či šanci (Kraus et al., 2005), které mohou aktivity s využitím koní klientovi nabídnout.

Limit – pod tímto termínem je myšlena mez či hranice (Kraus et al., 2005), která znemožňuje kvalitní průběh aktivit s využitím koní.

Aktivity s využitím koní – jsou jedním z oborů hiporehabilitace a jejich definice není vůbec jednoduchá. ČHS (2015) uvádí, že se jedná o metodu speciální pedagogiky, sociální pedagogiky a práce která využívá prostředí určeného pro chov koní a práci s nimi, kontaktu s koněm a interakce s ním jako prostředku k motivaci, aktivizaci, výchově a vzdělávání lidí se zdravotním postižením, sociálním znevýhodněním nebo se specifickými potřebami.

Indikace – tímto termínem rozumím určení, vhodnost či platný důvod (Kraus et al., 2005), proč by měl klient aktivity s využitím koní využívat.

Cíl – tento pojem znamená určitou metu či stav, kterého má být dosaženo v určitém časovém období (Kraus et al., 2005). Cíl může být krátkodobý a dlouhodobý.

Kontraindikace – tímto termínem rozumím okolnost, stav klienta či závažné příčiny (Kraus et al., 2005), kvůli kterým se klient nemůže zúčastnit lekce AVK nebo musí úplně skončit s aktivitami s využitím koní.

Způsob práce – styl, postup či metoda (Kraus et al., 2005), jak je možné pracovat s klienty s různým typem postižení při lekci AVK.

Metody – jedná se o postup, návod či způsob, jak dosáhnout nějakého praktického či teoretického cíle (Kraus et al., 2005) v aktivitách s využitím koní.

Techniky – Kraus et al. (2005) uvádějí, že jde o souhrn prostředků a znalostí, jak se můžeme dostat k požadovaným výsledkům.

Přínos – co jsou schopny aktivity s využitím koní klientovi přinést na víc, v čem je jejich výhoda.

Zapojení – začlenění či uplatnění (Kraus et al., 2005) sociálního pracovníka v týmu AVK a jaké jsou další možnosti jeho využití v aktivitách s využitím koní.

Sociální pracovník – vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb (zákon č. 108/2006 Sb.).

Sociální služby – podle zákona č. 108/2006 Sb. tento termín znamená činnost nebo soubor činností, které podle tohoto zákona zajišťují pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.

Rodiče – jedná se o otce nebo matku klienta.

Klient – osoba, která má se Sdružením AMBRA, z. s. uzavřenou smlouvu o poskytování služeb a dochází na lekce AVK.

Nová služba – jedná se o činnost s určitým zaměřením (Kraus et al., 2005), kterou organizace dosud nenabízela a plánuje ji do svého portfolia zahrnout.

Paravozatajství – Podle Jiskrové et al. (2012) se jedná o vozatajství upravené pro osoby se zdravotním postižením, které samostatně nebo pod odborným dozorem za pomoci speciálních pomůcek ovládají koně v zápřeží.

4 Metodika

4.1 Použitá metoda a technika sběru dat

Ke sběru dat pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala kvalitativní výzkumnou strategii. Neexistuje jediný obecně uznávaný způsob, jak vymezit nebo dělat kvalitativní výzkum (Hendl, 2008). Reichel (2009) dále pokračuje tím, že kvalitativní přístup představuje řadu rozličných postupů, které se snaží najít porozumění zkoumanému sociálnímu problému. Reichel (2009) dodává, že jedinečnost kvalitativních přístupů není pouze v tom, že nepracují s měřitelnými charakteristikami, ale pokoušejí se na určitý fenomén (prvek, aspekt, proces apod.) nahlížet v pro něj autentickém prostředí a vytvářet jeho obraz v co možná nejkomplexnější podobě, včetně podob jeho vztahů s dalšími aspekty apod. Reichel (2009) toto vše uzavírá tím, že údaje jsou získávány hlubším a delším kontaktem s terénem.

Při výzkumu jsem zvolila metodu dotazování a techniku polostandardizovaného rozhovoru. Reichel (2009) uvádí, že podstatou dotazování je kladení otázek, ať už ve formě mluvené (rozhovor), nebo písemné (dotazník). Tento autor dále pokračuje tím, že jde navíc o kontaktní zkoumání výhradně živých osob (nelze se tázat výtvorů či jiných výsledků jejich činnosti). Oblíbeným způsobem sběru dat je rozhovor (Hendl a Remr, 2017). Hendl (2008) s tím souhlasí a doplňuje, že není nutné zdůrazňovat, že vedení kvalitativního rozhovoru je uměním i vědou zároveň a vyžaduje dovednost, citlivost, koncentraci, interpersonální porozumění a disciplínu. Kvalitativní rozhovor trvá obvykle déle (Hendl a Remr, 2017).

Polostandardizovaný rozhovor (rozhovor pomocí návodu, částečně řízený, polostrukturovaný) se vyznačuje tím, že má připraven soubor témat/otázek, který bude jeho předmětem, aniž by bylo předem striktně stanoveno jejich pořadí (Reichel, 2009). To má zajistit, že se skutečně dostane na všechna pro tazatele zajímavá témata (Hendl, 2008). Tento autor dále dodává, že to zároveň dovoluje také informantovi (dotazovanému) uplatnit jeho vlastní perspektivy a zkušenosti. Hendl a Remr (2017) souhlasí a pokračují tím, že často se tazatel teprve po určité době dozví, jak jedinec vnímá svět. Rámcově řečeno, jistá volnost se jeví jako vhodná k vytvoření přirozenějšího kontaktu tazatele s informantem, do jisté míry se dají akceptovat jeho osobnostní specifika, komunikace může lehčeji plynout atp. (Reichel, 2009). Tento autor však ještě dodává, že na druhé straně přece jen jistá, byť nevelká míra formalizace ulehčuje utřídění údajů a jejich případné vzájemné porovnání, zobecňování ad.

Před zahájením samotného výzkumu jsem si připravila okruhy témat pro polostandardizovaný (polořízený) rozhovor. Tyto okruhy se týkaly následujících oblastí, a to identifikační údaje informanta/tky; průběh aktivit s využitím koní; přínos aktivit s využitím koní. Okruhy jsou blíže specifikovány v příloze č. 1: Záznamový arch pro polořízený rozhovor – rodiče klientů a v příloze č. 2: Záznamový arch pro polořízený rozhovor – sociální pracovník. Rozhovor pro rodiče klientů byl tvořen dvaceti sedmi otázkami a v případě sociálního pracovníka to bylo dvacet pět otázek.

4.2 Charakteristika výzkumného souboru

Jednotliví informanti (účastníci) byli vybráni na základě účelového a kvótního výběru. Kvótní výběr patří mezi typické nepravděpodobnostní výběry (Reichel, 2009). Tento autor dále pokračuje tím, že jeho princip spočívá v tom, že výběrový soubor je tvořen podle poměrů četnosti výskytu jednotlivých variant vlastností/znaků v základní populaci (např. sociodemografické ukazatele – pohlaví, věk, vzdělání atd.) a volba znaků pochopitelně plyne ze zaměření výzkumného úkolu. Podle Reichela (2009) je dalším nepravděpodobnostním výběrem tzv. účelový výběr a používá se hlavně pro nevelké soubory (nepřesahující desítky jednotek) a jeho podstata není složitá – výzkumník znalý kontextů zkoumané problematiky vybere prvky sám.

Součástí tohoto výzkumu byly dva výzkumné soubory. První výzkumný soubor byl tvořen rodiči klientů Sdružení AMBRA, z.s. Ze základního souboru dvaceti pěti rodičů klientů Sdružení AMBRA, z.s. bylo vybráno na základě stanovených kritérií pět vhodných komunikačních partnerů (informantů). Jednalo se o čtyři ženy a jednoho muže. Kritéria – informant/ka měl dítě ve věku mezi dvaceti až třiceti lety s mentální, zdravotním či kombinovaným postižením, a to dítě bylo klientem Sdružení AMBRA, z.s. déle než tři měsíce. Dalším kritériem bylo, že děti informantů byly omezeny v jízdě na koni, ať už ze zdravotních důvodů nebo díky vyšší váze, tím pádem informanti (rodiče klientů) začali uvažovat o využívání služby paravozatajství. Bohužel během mého výzkumu se jeden informant, a to muž, rozhodl, že se výzkumu nechce zúčastnit. Jeho rozhodnutí jsem respektovala a udělala rozhovor jenom se čtyřmi informantkami.

Druhý výzkumný soubor tvořen třemi sociálními pracovníky, kteří pracují ve stacionáři v Kraji Vysočina a jejich klienti navštěvují Sdružení AMBRA, z. s. Informanti museli splňovat následující kritéria a také souhlasit s rozhovorem. Sociální pracovník měl být ve stacionáři zaměstnán déle jak půl roku a více jak tři měsíce docházet s klienty do Sdružení

AMBRA, z. s. Tato kritéria splňovala pouze jedna sociální pracovnice, která během mého výzkumu začala se Sdružením AMBRA, z. s. blíže spolupracovat. Dochází nyní do této organizace s klienty výše zmíněného stacionáře, ale také jako dobrovolník ve svém volném čase. Sociální pracovnice si také dodělává kurz Instruktora AVK, který je pod patronátem České hiporehabilitační společnosti.

4.3 Realizace výzkumu

Výzkum byl realizován ve Sdružení AMBRA, z. s. v Černé u Měřína v období říjen 2017 až květen 2018. Jedná se o nestátní neziskovou organizaci, která poskytuje služby v oblasti hiporehabilitace, a to konkrétně aktivity s využitím koní, paravozatajství a paravoltiž. Jednotlivé informanty (komunikační partnery) jsem na začátku našeho rozhovoru seznámila s cílem mého výzkumu a ujistila je o naprosté anonymitě. Pro informanty jsem připravila informovaný souhlas. Délka rozhovorů byla okolo dvaceti minut. Rozhovory byly vedeny v domácím prostředí rodičů klientů a v případě sociálního pracovníka to bylo v kanceláři Sdružení AMBRA, z. s.

4.4 Analýza dat

Práce kvalitativního výzkumníka je přirovnávána k činnosti detektiva (Hendl, 2008). Rozhovory s jednotlivými informanty byly zaznamenávány na záznamové zařízení mobilního telefonu, poté následoval přepis těchto rozhovorů do podoby textu (Microsoft Office Word 2016). Analýza dat byla prováděna otevřeným kódováním. Podle Reichela (2009) otevřené kódování odhaluje určitá témata a člení je, třídí, kombinuje a tvoří prvotní kategorie, které charakterizuje, tj. identifikuje jejich základní vlastnosti. Výsledky byly zobrazeny formou myšlenkových map, které byly vytvořeny v programu FreeMind, verze 1.0.1.

4.5 Etika výzkumu

Etické otázky hrají ve společenskovedním výzkumu důležitou roli (Hendl, 2008). Tento autor dále uvádí, že je potřeba získat poučený (informovaný) souhlas. Hlavní dilema spočívá ve vyvážení zájmu výzkumníka o adekvátnost výsledků a práv a hodnot zkoumaných jedinců, které mohou být ohroženy výzkumem (Hendl a Remr, 2017). Během tohoto výzkumu bylo důležité zachovat anonymitu informantů, dále dobrovolná účast těchto informantů a informování o možnosti kdykoli ukončit svoji účast ve výzkumu. Rozhovory byly vedeny s ústním i písemným souhlasem účastníků a všichni

byli ujištěni o zachování naprosté mlčenlivosti o získaných informacích. Získaná data byla využita jen pro potřeby této bakalářské práce. Informanti byli označeni zkratkami R1, R2, R3, R4, R5 a SP1. Přepsané záznamy rozhovorů byly uloženy v mém osobním soukromém archivu a nahrávky rozhovorů byly po přepsání z nahrávacího zařízení v mobilním telefonu smazány.

5 Výsledky

5.1 Identifikační otázky

Do rozhovorů mělo být původně zapojeno pět rodičů klientů a jeden sociální pracovník, kterým byla žena. U informantů z řad rodičů se jednalo o čtyři ženy a jednoho muže. Bohužel během tohoto výzkumu se jeden informant, muž, rozhodl, že se výzkumu nakonec nezúčastní. Jeho rozhodnutí jsem respektovala. Rozhovor byl tedy nakonec uskutečněn se čtyřmi rodiči klientů a jedním sociálním pracovníkem, který je zaměstnancem stacionáře a dochází do Sdružení AMBRA, z. s. také jako dobrovolník ve svém volném čase. Jednotlivé identifikační údaje informantů jsem uspořádala v tabulce č. 1.

Tabulka č. 1: Identifikační údaje výzkumného souboru

Informant	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Spolupráce s AMBROU
R1	Žena	41 let	Středoškolské	8 let
R2	Žena	50 let	Středoškolské	5 let
R3	Žena	40 let	Vysokoškolské	2 roky
R4	Žena	43 let	Středoškolské	1rok
R5	Muž	50 let	Tento informant se výzkumu nakonec nezúčastnil.	
SP1	Žena	56 let	Vysokoškolské	10 let

Zdroj: Vlastní výzkum

Informantka SP1 ještě navíc uvedla, že ve stacionáři pracuje již sedmnáct let a v pomáhajících profesích má praxi okolo dvaceti pěti let.

5.2 Průběh aktivit s využitím koní

V souvislosti s tímto tématem byly připraveny otázky (témata) pro polostandardizovaný (polořízený) rozhovor. První otázka, z části zaměřené na průběh aktivit s využitím koní, byla o tom, jak se informanti dozvěděli o Sdružení AMBRA, z. s. Schéma č. 1 přináší zjištěné informace.

Schéma č. 1: Způsob získávání informací o Sdružení AMBRA, z. s.

Zdroj: Vlastní výzkum

Poznámky: zkratka ARPZPD – jedná se o organizaci Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí, z. s.

Informanti se o organizaci Sdružení AMBRA, z. s. dozvěděli různým způsobem. Informantka R1 získala doporučení díky místní organizaci Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí, z. s., jíž je členkou a během našeho rozhovoru poznamenala: „Jednou jsem se tak bavila ještě se dvěma členy této asociace, kteří služeb v Ambře využívali. Tak jsem se rozhodla, že to s mojí dcerou také zkusím.“ R2 i SP1 se o této organizaci dozvěděly díky internetu. Při našem rozhovoru R2 uvedla: „Jednou jsem si tak projížděla internetem a natrefila jsem na stránky Ambry.“ Informantka SP1 se díky organizaci Sdružení AMBRA, z. s. začala více zajímat o hiporehabilitaci a nyní si dodělává kurz Instruktor AVK. R3 a R4 se shodně o Sdružení AMBRA, z. s. dozvěděly přes své kamarádky. Jak zmínila R3: „Šla jsem se tam podívat s mou kamarádkou a moc se mi tam líbilo.“

Při této příležitosti jsem také zjistila, jak dlouho informantky se svými dětmi do této organizace docházejí. Získané informace byly různorodé a časové rozmezí bylo od jednoho roku do deseti let. Tuto problematiku znázorňuje schéma tabulka č. 2 (viz. výše) a schéma č. 2.

Schéma č. 2: Délka spolupráce se Sdružením AMBRA, z. s.

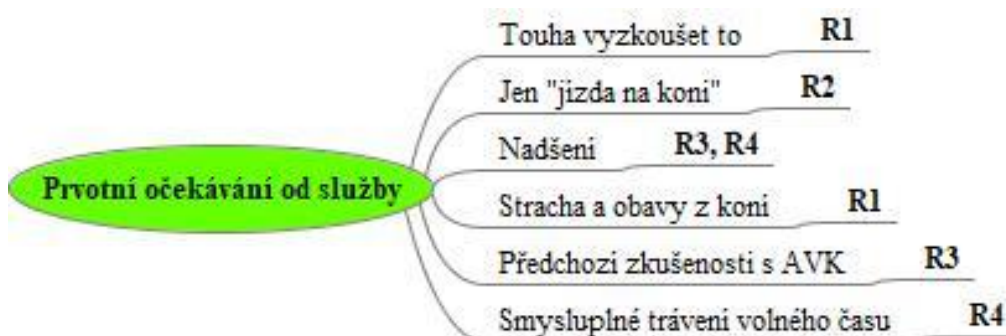
Zdroj: Vlastní výzkum

Informantka R1 spolupracuje s tímto sdružením již více než osm let, R2 sem dochází pět let. Nejkratší dobu spolupracují se Sdružením AMBRA, z. s. R3 a R4. V R3 případě jsou

to dva roky a ve druhém případě (R4) jeden rok. Informantka SP 1 zahájila spolupráci s touto organizací před deseti lety, kdy sem začala dojíždět se stacionářem.

V rámci výzkumu bylo rovněž zjišťováno, jaká očekávání měly informantky od nabízených služeb na začátku a během jejich spolupráce s organizací. Zjištěné informace byly více než překvapující, což dokládá schéma č. 3.

Schéma č. 3: Očekávání od nabízených služeb

Zdroj: Vlastní výzkum

Touhu vyzkoušet to sdělila R1 a dodala: „*Chtěli jsme to zkusit, nevěděla jsem, jestli se nebude bát. Ukázalo se, že ji koně nadchli a moc ji baví vycházky do terénu, i když nerada přímo na srst koně sahá.*“ R1 dále uvedla také prvotní strach a obavy, ale hned při prvním setkání s koněm se obavy rozplynuly a uvedla: „*Stále v návštěvách pokračujeme. Při poslední návštěvě ji zaujalo paravozatajství. Svezla se ve vozičku taženém Čiperkou a byla nadšená.*“ R2 si původně myslela, že se jedná jen „o jízdu na koni“ a toto potvrdila svými slovy: „*Myslela jsem si, že se bude na koni jen vozit, ale moc ji baví, že si ho může i vyčistit nebo sama vodit, což jí dělalo ještě větší radost než samotná jízda.*“ Informantka R3 dříve na koni také jezdila, a dokonce pomáhala při hiporehabilitaci jako vodič, tak svými slovy dodala: „*Věděla jsem, co od toho mohu čekat a byla jsem nadšená, že je hiporehabilitace i na Vysočině. Systém práce ve Sdružení AMBRA mi vyhovuje, jsou časově flexibilní, koně spolehliví.*“ R4 byla také nadšená, že její dcera bude docházet na lekce aktivit s využitím koní a toto potvrdila také při našem rozhovoru: „*Je to úžasné, byla jsem nadšená, že moje dcera bude smysluplně trávit volný čas, a ještě se u toho naučí něco o koních.*“ Během našeho rozhovoru jsem se od všech informantek (R1, R2, R3 i R4) dále dozvěděla, že i v průběhu spolupráce se Sdružením AMBRA, z. s. jsou nadšené a spokojené.

Další otázka řešila problematiku docházky na lekce AVK, jak se děti klientů na tuto službu dostávají, jaká je délka jednotlivé lekce, zda je nutná příprava a nějaké pomůcky před požadovanou lekcí AVK a v neposlední řadě, zda děti klientů se svými rodiči doma hovoří o proběhlé lekci AVK. Celou tuto problematiku osvětluje tabulka č. 2.

Tabulka č. 2: Docházka klientů na lekce AVK

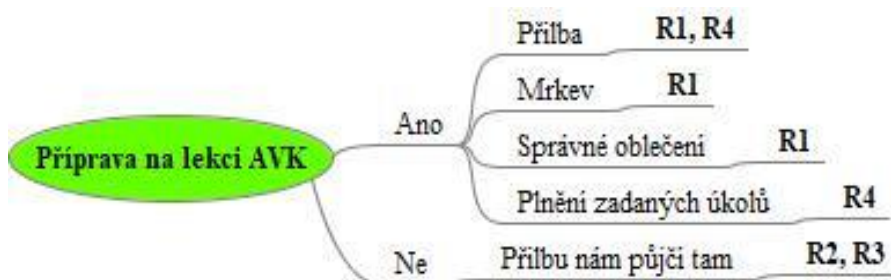
Informant	Jak často	Délka lekce	Jak se klient dostává na lekci	Rozhovory o AVK u klienta doma
R1	2 x/týden	20-30 minut	S matkou	Ano
R2	1-2 x/týden	20-30 minut	S otcem nebo matkou	Ano
R3	2 x/týden	20-30 minut	S matkou	Ano
R4	1 x/týden	20-30 minut	Sám (autobusem)	Ano

Zdroj: Vlastní výzkum

Děti informantů na lekce AVK docházejí jeden až dvakrát týdně. Konkrétně dítě R1 dvakrát za týden, to samé i u dítěte R3. Dítě informantky R2 na AVK dochází jeden až dvakrát za týden v závislosti na počasí a možnostech rodiny. R4 uvažuje o tom, že by její dcera začala na lekce AVK docházet i dvakrát za týden, nyní je to jedenkrát za týden. Jak R4 dodala: „*Uvidíme, možná by mohla moje dcera lekce AVK navštěvovat i dvakrát týdně.*“ Délka lekce AVK se pohybuje okolo dvaceti až třiceti minut. Tento údaj uvedly v rozhovoru všechny čtyři respondentky. R3 řekla: „*Půl hodiny, když nepočítám celou naši přítomnost, trávíme tam někdy třeba dvě i tři hodiny.*“ Další oblastí mého zájmu bylo zjištění, jak se klienti dostávají na lekci AVK. R1 a R3 shodně uvedly, že tam své děti vozí autem. R2 dodala, že tam své dítě vozí ona i její manžel. Informantka R4 uvedla, že tam její dcera jezdí sama a to autobusem. Děti informantky R1, R2 a R3 docházejí do Sdružení AMBRA, z. s. dvakrát za týden, z toho jedenkrát je to se stacionářem a jedenkrát jako individuální klienti se svými rodiči. Informantky R1, R2, R3 a R4 shodně během našeho rozhovoru dodaly, že si se svými dětmi o proběhlé lekci AVK doma povídají a R4 přímo naznačila: „*Jsem za to moc ráda. Zlepšilo nám to naši komunikaci a máme si s dcerou o čem povídat. Moc ráda si vyslechnu její úspěchy, co u koní dokázala.*“

Následující schéma č. 4 osvětluje problematiku toho, zda je nutná nějaká příprava před lekcí AVK a pokud ano, tak jaká.

Schéma č. 4: Příprava na lekci AVK a potřebné pomůcky

Zdroj: Vlastní výzkum

Dvě informantky, a to R1 a R4 uvedly, že je potřeba se na lekci AVK předem připravit. Většinou se jedná o nachystání pomůcek a pamlsků pro koně. R1 i R4 uvádějí i konkrétní pomůcky, které je potřeba nachystat, jedná se o přilbu. R1 dále dodala: „*Ano, správné oblečení a přilba, nějaké dobroty pro koně – ale ty vždycky předá vodiči koně, sama krmit nechce.*“ Informantka R4 pokračuje tím, že pomáhá své dceři s plněním zadaných úkolů, které dostala od instruktorky AVK. R2 a R3 uvedly, že není potřeba žádná příprava před lekci AVK. Informantka R2 doslova řekla: „*Ne, nic nechystáme, přilbu nám tam zapůjčují.*“

Další oblastí okruhu průběhu aktivit s využitím koní z pohledu rodičů klientů byla otázka, jaké rodiče vnímají možnosti u poskytované služby AVK. Tuto problematiku nám lépe představí schéma č. 5.

Schéma č. 5: Možnosti služby AVK

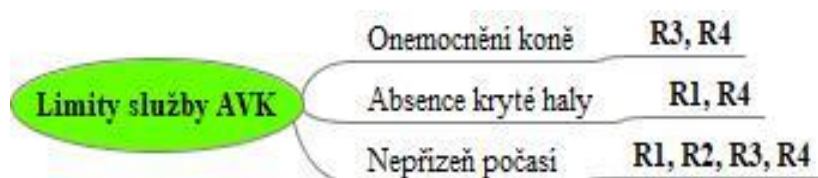
Zdroj: Vlastní výzkum

Informantky R1 a R4 shodně uvedly, že službu AVK vnímají jako prospěch pro své dítě a zároveň také jako možnost odpočinku pro rodiče. R1 doslova řekla: „*Je to možnost pravidelné aktivity, která jí prospívá, i já si zde odpočinu.*“ Informantka R2 dodala, že je pro ni důležitá také blízkost koní. R2 se společně s R4 shodly na tom, že je pro jejich děti

významný také pobyt v přírodě a uvítaly možnost sportovního uplatnění jejich dětí v parajezdectví. R2 uvedla: „*Přivítala jsem možnost, že moje dítě může dokázat něco jako děti bez postižení, výborný je ipobyt v přírodě, blízkost krásných zvířat a bezpečný kontakt s nimi.*“ Informantky R2 a R3 také ocenily bezpečný kontakt s koňmi. R3 se dále líbilo, že je v této organizaci spontánní prostředí, což dokládají její slova: „*Je to takové spontánní prostředí, kde se přitom musí dodržovat zásady bezpečnosti, pohybu kolem koní a lidé mezi sebou komunikují přirozeněji.*“ R4 se vyjádřila: „*Co budoucna uvažujeme, že by moje dcera mohla závodit v parajezdectví, a to konkrétně v disciplíně paravozatajství.*“

Na řadu přišla také otázka limitů služby AVK, v této oblasti byly také různé odpovědi, které zobrazuje schéma č. 6.

Schéma č. 6: Limity služby AVK

Zdroj: Vlastní výzkum

Z výše uvedeného vyplývá, že všechny informantky se shodly na hlavním limitu služby AVK, a tím je nepřízeň počasí. Jak dokládají slova R4: „*Občas nás omezuje počasí, není zde krytá jízdárna.*“ Tím se dostáváme k dalšímu limitu – absence kryté haly, kterou v rozhovoru uvedla informantka R1 i R4. Třetím limitem služby AVK bylo možné riziko onemocnění koně, toto uvedly R3 a R4. R4 uvedla: „*Náš oblíbený koník jednou onemocněl a moje dcera byla moc smutná, že se lekce AVK musela zrušit.*“ V této etapě rozhovoru vyplynula na povrch také další skutečnost, a to překážky ze strany rodičů, proč se někdy na lekce AVK jejich dítě nemůže dostavit. Bližší náhled nám k tomu poskytne schéma č. 7.

Schéma č. 7: Limity (překážky) ze strany rodičů

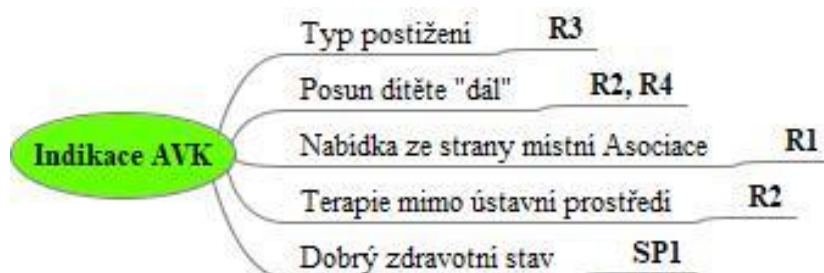

Zdroj: Vlastní výzkum

Jako největší limit (překážka) ze strany rodičů se jeví také počasí, toto uvedly R1, R2 i R3. Informantka R3 dodala: „*Když je hodně špatné počasí, lekce se ruší.*“ Na druhém místě je to podle R1, R2 a R4 problematika dopravy. Informantka R2 při našem rozhovoru řekla: „*Překážky jsou různé - počasí, pracovní vytížení, nebylo auto...*“ V neposlední řadě se R1 a R2 vyjádřily skrze nedostatek času a velké pracovní vytížení.

V rámci výzkumu bylo rovněž zjišťováno, jaké jsou indikace a kontraindikace aktivit s využitím koní. Tématu indikací se týká schéma č. 8.

Schéma č. 8: Indikace AVK podle rodičů

Zdroj: Vlastní výzkum

Informantky si s touto otázkou docela dlouho lámaly hlavu a nevěděly, jak mají odpovědět. Po důkladném vysvětlení, co po nich vlastně chci, danou otázku pochopily. Informantka R1 uvedla jako indikaci nabídku se strany místní Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí v ČR, v tomto případě se sídlem ve vesnici Černá u Měřína. Zajímavé odpovědi na danou tematiku poskytla R2, a to možnost terapie mimo ústavní prostředí a vyhlídka na posun jejího dítěte „dál“. S tímto souhlasila i R4 a dodala: „*Moje dcera se doma poslední dobou nudila, ale co dochází na lekce AVK, je tomu jinak. Nenudí se, ráda se učí nové věci a více mi pomáhá doma.*“ Zde předkládám vlastní slova informantky R2: „*Hledala jsem něco, co jí bude bavit – terapii, která ji někam posune, a přitom to není v ústavním prostředí.*“ Informantka R3 uvedla jako indikaci AVK typ postižení a shrnula to slovy: „*Pro tento typ postižení, kterým trpí moje dítě, je hiporehabilitace velice přínosná.*“ Informantka SP1 uvádí, že AVK je vhodné pro všechny klienty, kterým jejich zdravotní stav dovoluje kontakt s koněm.

Problematiku kontraindikací, které mohou podle rodičů u aktivit s využitím koní nastat udává schéma č. 9.

Schéma č. 9: Kontraindikace AVK podle rodičů

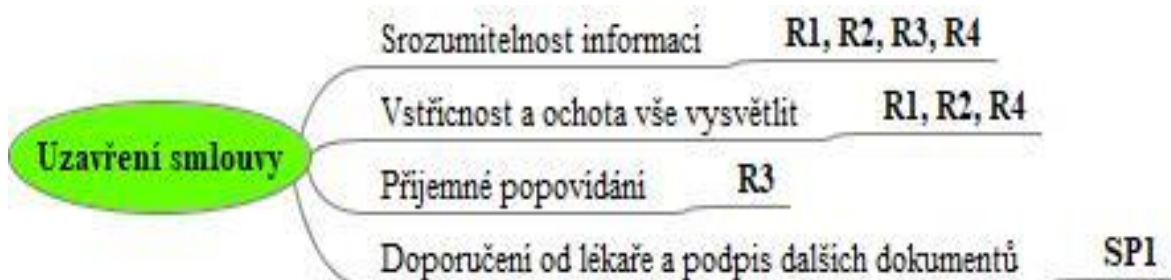

Zdroj: Vlastní výzkum

S touto otázkou si informantky také nevěděly moc rady. R1 a R3 mi odpověděly, že neví, jaké by mohly být kontraindikace AVK, ale po chvíli mi R1 řekla: „*Hmmm, myslím, že by to mohlo být klidně onemocnění dítěte. Tím pádem by se pak dítě nemohlo na lekci AVK dostavit.*“ S onemocněním dítěte jako s kontraindikací souhlasila i informantka R4. R2 uvedla jako možnou kontraindikaci strach z koní a toto tvrzení vyjádřila následovně: „*Ze začátku to byl u nás velký strach z koní.*“ Všechny čtyři informantky nakonec také dodaly, že jim byly poskytnuty informace od instruktorky AVK o možných kontraindikacích a podle jejich slov to velice uvítaly. Informantka SP1 uvedla možné kontraindikace z odborného pohledu. Jedná se o váhové omezení klienta, pokud by chtěl jezdit. V tomto případě zde platí váhový limit do osmdesáti kg. SP1 dodala: „*Pro těžší klienty se jeví jako alternativa paravozatajství.*“ Další možnou kontraindikací může být klient, který je pod vlivem drog, alkoholu nebo v akutní fázi onemocnění. Informantka SP1 to uzavírá slovy: „*Takového klienta musím prostě odmítnout.*“

Další z řady otázek řešila problematiku uzavření smlouvy o poskytované službě AVK, zda byly informantkám poskytnuty veškeré informace a zda jsou se způsobem práce spokojené. Tématu uzavření smlouvy o poskytované službě AVK se týká schéma č. 10.

Schéma č. 10: Uzavření smlouvy o poskytované službě AVK

Zdroj: Vlastní výzkum

Informantky u této otázky uvedly, že je velice překvapila srozumitelnost informací, které jim instruktorka AVK, a zároveň předsedkyně organizace v jedné osobě, podala. R4 dodala: „*Bála jsem se, že při uzavření smlouvy bude nějaká patálie, ale informace byly jasné a stručné. Nebylo tam nic k nepochopení. Smlouvu jsme poté podepsali a bylo to.*“ Dále informantka R3 uvedla, že to bylo příjemné popovídání a R1, R2 a R4 dodaly, že ocenily také ochotu a vstřícnost vysvětlit vše, co jim nebylo jasné. Zajímavé také bylo, že se R1, R2, R3 i R4 shodly na tom, že jsou se způsobem práce ve Sdružení AMBRA, z. s. spokojené. Informantka SP1 mi řekla, že je potřeba také přinést potvrzení od lékaře, než klient začne docházet na lekce AVK. Rodiče s klientem ještě podepisují, že se seznámili s bezpečnostními předpisy, provozním řádem a řádem na ochranu zvířat při veřejném vystoupení. Celá tato procedura se děje na úvodní schůzce, kde je s rodiči a klientem přítomen instruktor AVK.

Po sepsání smlouvy mezi klientem a organizací přichází na řadu sestavení terapeutického plánu. Co vše obsahuje terapeutický plán, ukazuje schéma č. 11.

Schéma č. 11: Terapeutický plán

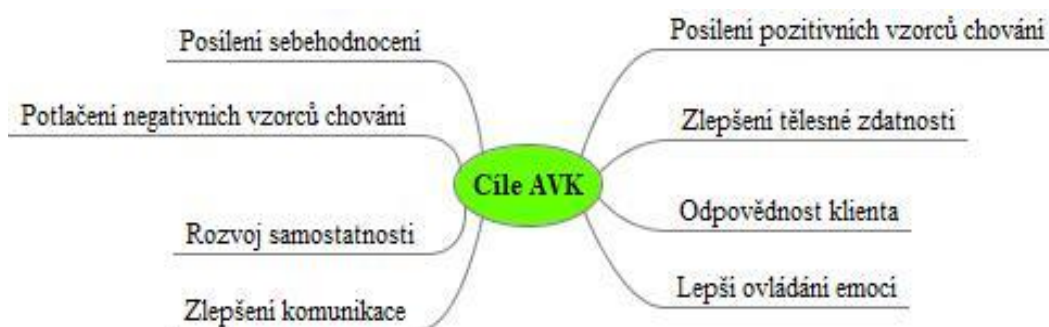

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle informantky SP1 terapeutický plán vzniká na základě diskuze s rodiči a klientem. SP1 přímo uvádí: „*Nechceme však, aby nás příliš konkrétní plán svazoval, cíle se mohou v průběhu času měnit.*“ Informantka SP1 dodává, že součástí terapeutického plánu je stanovení frekvence návštěv, krátkodobé a dlouhodobé cíle, řešení krizových situací. „*Cíle se hodnotí průběžně a přehodnocují se případně podle situace.*“

Z našeho rozhovoru s informantkou SP1, tedy sociální pracovnící, vplynuly také cíle AVK. Danou problematiku zobrazuje schéma č. 12.

Schéma č. 12: Cíle AVK

Zdroj: Vlastní výzkum

Informantka SP1 mi v našem rozhovoru ozřejmila cíle AVK zcela vyčerpávajícím způsobem. Mezi možné cíle AVK podle SP1 patří posílení sebehodnocení, rozvoj samostatnosti, zlepšení komunikace, lepší ovládnání emocí, dále potlačení negativních vzorců chování a posílení pozitivních vzorců chování. Dalšími cíli mohou být zlepšení tělesné zdatnosti či odpovědnosti klienta. SP 1 uvedla: „Cíle jsou vždy velmi individuální.“

Během našeho rozhovoru přišla také řada na otázku, jak probíhá lekce AVK z pohledu informantek a také z pohledu sociálního pracovníka. Zde jsem nepoužila žádné schéma, ani tabulku, ale upřednostnila jsem úryvky z našich rozhovorů.

Informantka R1 popsala průběh lekce u jejího dítěte v následujících větách: „Když přijedeme, pozdraví se s instruktorkou, obvykle se chce před lekcí napít, v klidu si vzít přilbu a sám si jde stoupnout na rampu, umí perfektně nasedat. Někdy jen relaxujeme klidnou jízdou, jindy si koně sám vede ze hřbetu koně na otěžích s dopomocí vodiče mezi překážkami, kde se orientuje podle čísel, musí se prostorově umět rozhodnout, kdy zatočí...nebo kluše a cvičí na lonži, dokonce i už cválal. Když dojezdí, sám sesedne, ale koně sám od sebe nepohládí.“

U R2 byl popis průběhu lekce AVK trochu odlišný: „Pozdravení se s koněm a lidmi, pak si dojdeme pro koně do ohrady, vyčistíme a nastavíme. Když máme vodící lekci, tak s koněm překonává překážky – dřevěné můstky, slalom, míčky – nebo jedeme ven do polí a do lesa, po skončení lekce si koně odmění kousky mrkve nebo jablka.“

Informantka R3 popsala průběh lekce AVK následovně: „Po příjezdu na jízdárnu jdeme obvykle hned ke koni, kterého nám instruktor AVK přidělil – pokud jsme tam dřív, pak je tam pro děti trampolína, hračky ve srubu nebo se dívá, jak pracují s koněm děti před

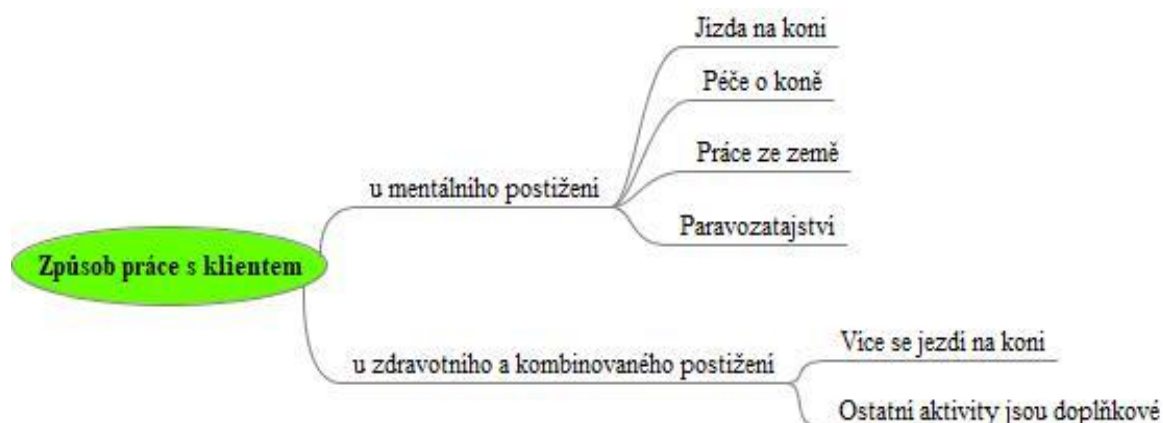
námi. Samotná lekce začíná pozdravením se s koněm, pohlazením, eventuálně čištěním a výstrojí, někdy si koně dovede s pomocí instruktora z ohrady. Pak se lekce odvíjí podle situace – lekce má vždycky nějaký cíl – buď někam na koni dojet, nebo koně dovést, překonat parkur zručnosti, zacvičit si nebo okusit jízdu v sulce a řídit s podporou instruktora ponyho v sulce. Po skončení aktivity se koník odmění, případně odvede na pastvu.“

Informantka R4 uvedla: „Moje dcera se po příjezdu přivítá s koníkem. Poté si ho vyčistí a pomůže paní instruktorce koně nastrojít. Jde se ven na procházku na vodítku nebo se cvičí na koníkovi. Nejvíce však moje dcera miluje jízdu ve vozíčku taženém Čiperkou.“

Informantka SP1 popsala průběh lekce AVK v organizaci takto: „Je několik variant lekcí – práce s koňmi ze země, příprava koně a jízda v terénu, paravozatajství, péče o koně. Lekce AVK trvá cca dvacet až třicet minut, skupinové lekce hodinu a více. Já jako sociální pracovník se podílím na průběhu lekce ve spolupráci s instruktorem AVK. Klienti k nám docházejí jedenkrát až dvakrát týdně.“ Informantka SP1 ještě dodala, že Sdružení AMBRA, z. s. nabízí tyto služby – hiporehabilitace, aktivity s využitím koní, parajezdeckví (různé formy) a uvažují o rozšíření služby o paravozatajství. Tuto službu již nyní pomalu začínají nabízet svým klientům. Potencionální klienti se o této organizaci mohou dozvědět z internetu, od spolupracujících organizací či stacionářů.

Má další otázka se vztahovala na to, zda se liší způsob práce s klientem, který má mentální, zdravotní nebo kombinované postižení. Toto blíže specifikuje schéma č. 13.

Schéma č. 13: Způsob práce s klientem s různým typem postižení

Zdroj: Vlastní data

Informantka SP1 uvedla, že způsob práce s klientem se liší podle typu postižení. U klientů s mentálním postižením se využívá více práce ze země, paravozatajství, pečování o koně. Slovy informantky SP1: „Někteří klienti s mentálním postižením preferují možnost pracovat s koněm ze země, plnit s ním nějaké úkoly, překážky. Většina klientů touží po samotné jízdě.“ U klientů s mentálním postižením je také někdy problém s vyšší váhou, proto se paravozatajství jeví jako jedna z možností, kterou může organizace těmto klientům nabídnout. U klientů se zdravotním či kombinovaným postižením se více jezdí na koni a ostatní aktivity jsou spíše doplňkové. Z výše uvedeného vyplývají také techniky u AVK, které tato organizace využívá. Tuto problematiku nám přibližuje schéma č. 14.

Schéma č. 14: Techniky u AVK

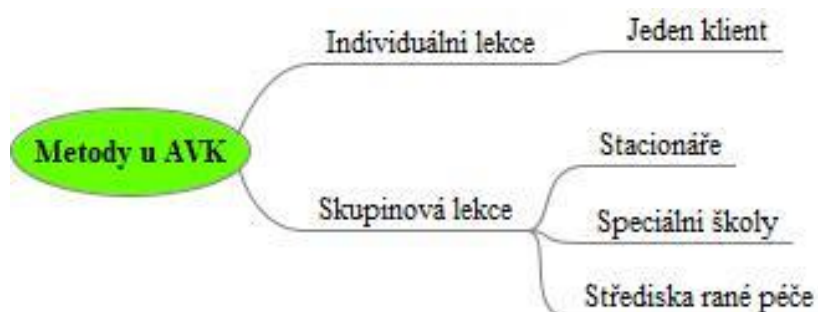

Zdroj: Vlastní výzkum

Používané techniky u AVK jsou především práce ze země, práce ve stáji, péče o koně, příprava koně před jízdou, jízda na koni, paravoltiž, paravozatajství, zdolávání různých překážkových drah s koněm, kontakt s koněm atd.

Z rozhovoru s informantkou SP1 jsem se dozvěděla, že Sdružení AMBRA, z. s. používá následující metody u AVK, a to skupinovou a individuální formu lekcí. Blíže je to popsáno ve schématu č. 15.

Schéma č. 15: Metody u AVK

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle informantky SP1 je metoda individuální lekce vhodná pro jednoho klienta a skupinové lekce jsou určeny spíše stacionářům, speciálním školám a střediskům rané péče. Zajímavé jsou také údaje o počtu klientů, kteří do organizace dochází. Za týden navštíví Sdružení AMBRA, z. s. cca třicet klientů, za jeden rok je to okolo stovky klientů. Klienty k nim dovážejí především jejich rodiče nebo do organizace jezdí se stacionářem či jinými organizacemi. Na skupinové lekce v rozmezí jednoho týdne dochází dvacet klientů, ostatní klienti do organizace docházejí na lekce individuální.

Další z řady otázek v našem rozhovoru byla tematika účasti na akcích, které pořádá organizace pro klienty a jejich rodiny. Zjištěné informace uvádí schéma č. 16.

Schéma č. 16: Akce pro klienty a jejich rodiny

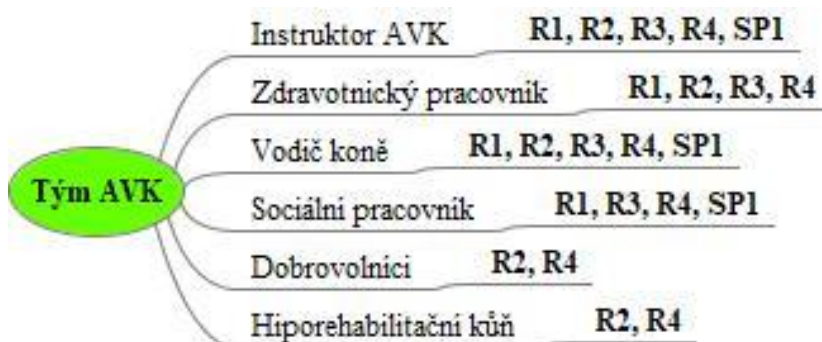

Zdroj: Vlastní výzkum

Odpovědi na tuto otázku byly různorodé. Informantky R1 a R4 uvedly, že se pravidelně účastní těchto akcí. R1 dodala, že má díky těmto akcím dobré vztahy s několika rodiči od jiných klientů a obě informantky, R1 i R4, možnost účasti na těchto akcích uvítaly. Slova R1 mluví za vše: „Setkání s ostatními rodiči je příjemné, ale máme i mnoho dalších možností, kde se můžeme setkat, jen u koní je to takové poklidné, v přírodě. Ale nevadí mi, když tam nikdo z jiných rodičů není, když jsme třeba ten den poslední.“ Informantka R2 uvedla, že se těmto akcím nezúčastňuje, a to z důvodu pracovního vytížení, ale nakonec také dodala: „O setkávání s jinými rodiči moc nestojím, i když s některými máme velmi dobré vztahy.“ R3 se takovýchto akcí také neúčastní a potvrdila to slovy: „Nevyhledávám to, ale když už se někdy setkáme, je fajn si popovídat o podobných problémech.“ Informantka SP1 k tomu dodala, že se jedná jen o neformální akce pro menší počet lidí, které jsou oblíbenější než akce velkých rozměrů.

Během našeho rozhovoru přišla také řada na otázku, jaké je vlastně složení týmu Sdružení AMBRA, z. s. a kdo z týmu se konkrétně účastní lekce AVK. Získané informace ukazuje schéma č. 17.

Schéma č. 17: Složení týmu AVK

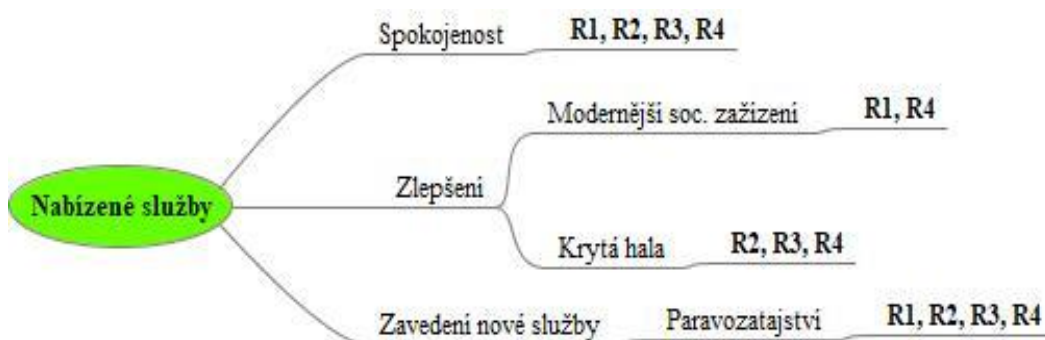
Zdroj: Vlastní výzkum

Všechny informantky, R1, R2, R3, R4 i SP1 se shodly na tom, že hlavním členem týmu je instruktor AVK, dále je podle potřeby přítomen také zdravotnický pracovník, který absolvoval kurz hipoterapie a kurz využití koní v psychiatrické péči. Nedílnou součástí týmu je také vodič koně, toto shodně uvedly R1, R2, R3, R4 i SP1. Informantky R1, R3, R4 i SP1 také dodaly, že součástí týmu je sociální pracovník. R1 to uvedla při našem rozhovoru: „*Sociální pracovník je přítomen při skupinových AVK, jinak zde není. Pokud je, tak jako dobrovolník a spolupracuje s instruktorem AVK tak, aby byla lekce pro uživatele přínosná. Časem je také v plánu, že by tu sociální pracovník mohl pracovat na částečný úvazek, ale vše je bohužel o penězích. Tak se uvidí, co bude dál.*“ Informantka R2 dodala: „*I když tu sociální pracovník je, spíše se věnuje těm, kteří čekají na svou lekci, ale práci s koněm a uživatelem vede instruktor AVK.*“ R2 a R3 ještě doplnily, že součástí týmu jsou také dobrovolníci, bez kterých by to nešlo, a hiporehabilitační kůň. R4 přímo řekla: „*Nesmím zapomenout ještě na koně, to je přeci taky člen týmu.*“

SP1 svou roli v týmu okomentovala takto: „*Spolupracuji na lekcích AVK s instruktorem AVK a spolupodílím se na udržení směru k cíli lekce.*“ Informantky se také zmínily, že by uvítaly možnost spolupráce se sociálním pracovníkem. Jak uvedla informantka R3: „*Externí sociální pracovník by mohl spolupracovat s instruktorem AVK po celou dobu lekce.*“ R4 dodala: „*Je to vše bohužel o penězích... Třeba se to podaří a sociální pracovník by tu mohl být alespoň na částečný úvazek. Slyšela jsem také, že si ta paní sociální pracovnice dodělává kurz na to, aby mohla AVK také dělat, což by bylo báječné.*“

Dále se řešila problematika spokojenosti s nabízenými službami této organizace. Odpovědi informantek byly velice podobné, jak dokládá schéma č. 18.

Schéma č. 18: Spokojenost s nabízenými službami

Zdroj: Vlastní výzkum

Informantky R1, R2, R3 i R4 byly vesměs spokojené s nabízenými službami organizace, ale uvedly i návrhy na zlepšení některých věcí a na zavedení nové služby. R1 a R4 dodaly, že by uvítaly modernější sociální zařízení. R2, R3 i R4 by potěšila přítomnost kryté haly, kde by se mohly lekce AVK konat i za nepříznivého počasí. R2 doslova řekla: *Jo, hala, to by bylo báječné...* Překvapivý byl také návrh na zavedení nové služby, a to paravozatajství, na tom se shodly všechny 4 informantky (R1, R2, R3 i R4).

Poté došla řada na otázku, jaký přínos má podle informantek Sdružení AMBRA, z. s. Podrobnější informace uvádí schéma č. 19.

Schéma č. 19: Přínos organizace Sdružení AMBRA, z. s.

Zdroj: Vlastní výzkum

Organizace Sdružení AMBRA, z. s. má mnoho přínosů. Informantky R1, R2 i R3 ocenily individuální přístup ke každému klientovi. R1 ještě dodala jako jeden z přínosů možnost zapojení rodičů do terapie: *„Za největší přínos považuji výrazně individuální přístup, poté také vstřícnost pracovníků této organizace a možnost zapojení rodičů do terapie.“* Informantka R2 ocenila pestrost a různorodost lekcí AVK a zde jsou její slova: *„Hiporehabilitace je vždy maximálně přizpůsobená danému klientovi, lekce jsou podle potřeby buď pestré a aktivizující nebo relaxační.“* R3 považuje za jeden z přínosů také

pocit, že se zde každý člověk může cítit jako jedinečný a plnohodnotný, protože koně ani lidé tu nikoho neodsuzují.

5.3 Přínos aktivit s využitím koní z pohledu rodičů i sociálního pracovníka

V tomto okruhu jsem si také připravila několik základních otázek a použila jsem je během rozhovoru s informantkami. Nejprve jsem se zaměřila na to, jaký přínos má AVK pro děti informantek. U informantky R1 tento přínos znázorňuje schéma č. 20.

Schéma č. 20: Přínos AVK pro dítě informantky R1

Zdroj: Vlastní výzkum

Informantka R1 uvedla, že vidí celkový přínos AVK pro její dceru, ať už se jedná o zlepšení sebedůvěry či o pravidelnou pohybovou aktivitu, která je venku. Díky zlepšení rovnováhy se její dítě začalo věnovat i jiným sportům, jako je lyžování či jízda na kole. Jak dokládají její slova: „Po lekci AVK má dobrý pocit, že něco dokázala – a těší se na odměnu.“ Znatelné je také klidnější chování, což je podle ní velice důležité.

U otázek se škálovým hodnocením, které se týkaly různých oblastí působení AVK, odpovídala informantka R1 různě. Při pravidelně prováděných lekcích AVK vidí změny v oblasti sebedůvěry, což je dostatečně popsáno již v předchozím odstavci. U otázky, která se týkala zvýšení sebevědomí odpověděla, že neví. Zda dochází ke změně v oblasti motivace, odpověděla, že spíše ano, ale více se k tomu nevyjádřila. V oblasti chování pozoruje R1 výrazné změny, a to v tom, že chování její dcery je po AVK klidnější, za což je moc šťastná. V oblasti komunikace žádné změny nepozoruje a v oblasti sociálních kompetencí také ne. Změny jsou však pozorovatelné v oblasti jemné a hrubé motoriky, kde dochází z dlouhodobého hlediska ke zlepšení rovnováhy a dcera informantky dokonce začala provozovat i další sporty.

V následujícím schématu č. 21 vidíme přínos AVK u dítěte informantky R2.

Schéma č. 21: Přínos AVK pro dítě informantky R2

Zdroj: Vlastní výzkum

Informantka R2 uvedla jako přínos AVK pro své dítě několik věcí. Po absolvování lekcí AVK došlo ke zlepšení vztahů v rodině, což komentuje R2 takto: „*Když se vrátíme od koní, chlubí se otci a sourozencům, co dokázala. Oni ji pak asi taky vnímají lépe.*“ Díky tomu také dochází ke zlepšení komunikace doma a mezi kamarády. Dále R2 pozoruje zlepšení v sebedůvěře, u její dcery se postupně zvyšuje i sebevědomí. Jako velmi pozitivní informantka vnímá i to, že to je jediná pohybová aktivita, která její dceru baví.

V případě otázek se škálovým hodnocením, které se týkaly různých oblastí působení AVK, odpovídala informantka R2 rovněž různě. Při pravidelně prováděných lekcích AVK vidí změny v oblasti sebedůvěry i sebevědomí, což dokládají její slova: „*Prostě mi to tak připadá, že je až trošku nafoukaná (úsměv).*“ Její dcera také lépe navazuje kontakty s ostatními lidmi. Zda dochází ke změně v oblasti motivace, odpověděla, že určitě ano: „*U koní dokáže lépe spolupracovat, což se pak přenáší domů.*“ V oblasti chování a komunikace pozoruje R2 výrazné změny, a to v tom, že je její dcera komunikativnější. Informantka R2 uvedla: „*Je nadšená a povídává. Jindy z ní těžko dostanu slovo.*“ Změny jsou také pozorovatelné v oblasti jemné a hrubé motoriky. Informantka R2 však neuvedla jaké, jen dodala, že je to jediná pohybová aktivita, která její dceru baví.

S informantkou R3 jsme se v této části rozhovoru hodně nasmály. Získané informace zobrazuje schéma č. 22.

Schéma č. 22: Přínos AVK pro dítě informantky R3

Zdroj: Vlastní výzkum

U své dcery R3 zaznamenala zlepšení sebedůvěry i motivace. Díky lepší motivaci se její dcera více snaží doma pomáhat. Je na ní pozorovatelné i klidnější chování a z tohoto hlediska s rodinou výrazně lépe komunikuje. Jako velmi pozitivní věc R3 vidí a uvádí: „Není ve škole, a přece se učí novým věcem.“

V případě otázek se škálovým hodnocením, které se týkaly různých oblastí působení AVK, odpovídala informantka R3 s úsměvem na rtech. Při lekcích AVK vidí změny v oblasti sebedůvěry: „Moje dcera si troufne na těžší překážky.“ V oblasti sebevědomí informantka R2 žádné změny nepozoruje. Zda dochází ke změně v oblasti motivace, odpověděla, že určitě ano: „Koně jsou u nás doma velkým motivačním faktorem. Třeba si po sobě ochotněji uklidí, aby se jelo na koně.“ V oblasti chování pozoruje R2 výrazné změny, a to v tom, že je její dcera daleko klidnější. Změny v oblasti komunikace jsou také velmi patrné, což dokládá následující komentář: „Po lekci AVK je jako po dopingu. Je najednou taková veselá, povídává a hravá.“ V oblasti jemné a hrubé motoriky nezaznamenala R2 výraznější změny.

Informace o přínosu AVK od informantky R4 nám blíže ukazuje schéma č. 23.

Schéma č. 23: Přínos AVK pro dítě informantky R4

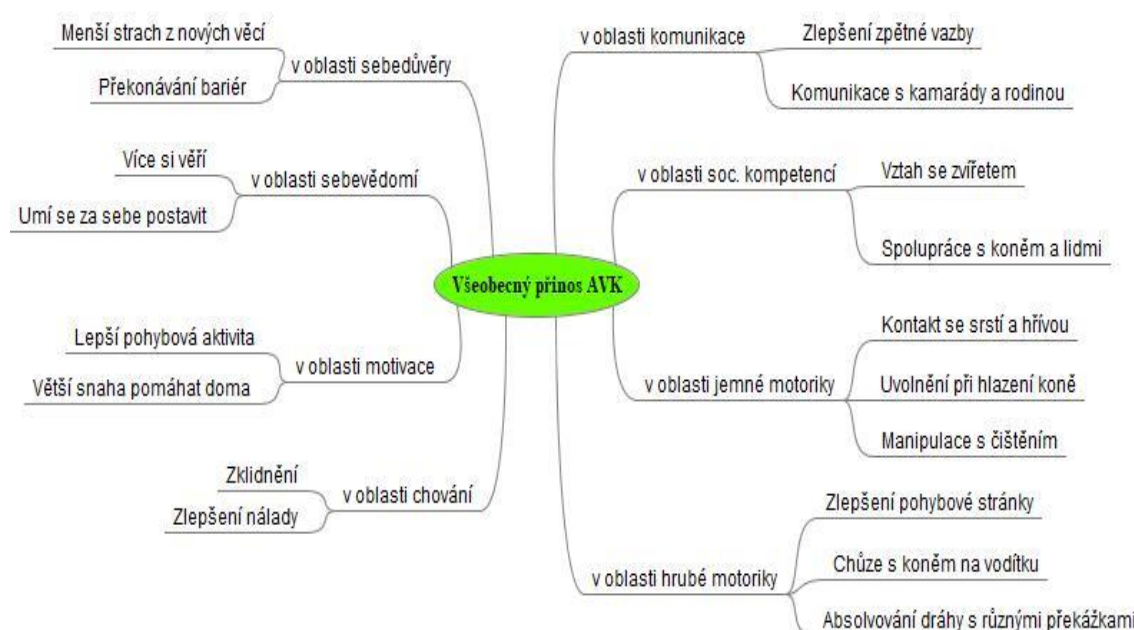
Zdroj: Vlastní výzkum

Informantka R4 uvedla, že u její dcery došlo ke zvýšení sebedůvěry, také je patrné klidnější chování, což příkládá také tomu, že dojde k „vybití energie“ při lekci AVK. R4 si doslova vychvaluje, že jí dcera více pomáhá s domácími pracemi a je u ní celkově vidět daleko lepší motivace než předtím. S tím může souviset také výrazně lepší komunikace mezi ní a dcerou.

U otázek se škálovým hodnocením, které se týkaly různých oblastí působení AVK, odpovídala informantka R4 různě. Při pravidelně prováděných lekcích AVK vidí změny v oblasti sebedůvěry, ale u otázky, která se týkala zvýšení sebevědomí, odpověděla, že neví. Zda dochází ke změně v oblasti motivace, odpověděla, že určitě ano: „*Máme s mojí dcerou teď daleko lepší vztah, více mi pomáhá s domácími pracemi.*“ V oblasti chování pozoruje R4 výrazné změny, a to v tom, že chování její dcery klidnější a dle jejích slov: „*Dochází u ní k „vybití“ energie, což je báječné. Neprudí pak tolik doma.*“ V oblasti komunikace jsou změny také patrné, R4 se svojí dcerou teď daleko lépe vychází a mají si pořad o čem povídat. Změny jsou pozorovatelné i v oblasti jemné a hrubé motoriky, kde došlo k výraznému zlepšení fyzické kondice.

Jaký může mít přínos AVK jsem probrala i se sociální pracovnící (informantkou SP1). Zjištěné informace dokládá schéma č. 24.

Schéma č. 24: Všeobecný přínos AVK

Zdroj: Vlastní výzkum

Informantka SP1 vnímá přínos AVK v různých oblastech. Podle ní se klienti na lekce AVK velmi těší. Je to určitě díky tomu, že kůň sám o sobě je pro klienta silný motivační faktor. U tohoto rozhovoru byly také použity otázky se škálovým hodnocením. Při pravidelně prováděných lekcích AVK vidí změny v oblasti sebedůvěry. Klienti mají menší strach z nových věcí a snadněji překonávají různé bariéry. U otázky, která se týkala změn v oblasti sebevědomí uvedla SP1, že si klienti více věří a umí se sami za sebe lépe postavit. *„Člověk by kolikrát neřekl, že na koni je ten samý klient, který před chvílí dorazil. Ty změny jsou dech beroucí...“* dodala informantka SP1. Zda dochází ke změně v oblasti motivace, odpověděla, že určitě ano. U klientů se zlepšuje pohybová aktivita a je u nich patrná větší snaha pomáhat doma rodičům. SP1 se směje: *„Pokud by hrozilo, že klient nebude moci ke koním z důvodu, že doma nepomáhal, to byste viděla, jak najednou umí pomáhat...“* V oblasti chování pozoruje SP1 také výrazné změny. Dochází celkově ke zlepšení nálady u klienta a též ke všeobecně klidnějšímu chování. *„Klienti se u nás unaví a doma už pak nemají energii na vymýšlení blbostí.“* pokračuje SP1. Změny v oblasti komunikace jsou také patrné, dochází zde ke zlepšení zpětné vazby u klienta a zlepšuje se i komunikace mezi rodinou a klientem, klient také lépe vychází se svými kamarády. Jak SP1 uvedla v našem rozhovoru: *„Jeden klient hned po příjezdu domů nadšeně vypráví o všem, co s koňmi dělal. A jeho maminka je z toho nadšená, protože si má se svým synem o čem povídat.“* V otázce sociálních kompetencí u AVK jsou změny také pozorovatelné. Informantka SP1 uvedla, že si klient buduje vztah se zvířetem a dochází zde také ke spolupráci mezi klientem a koněm, popřípadě klientem a dalšími lidmi. Změny jsou patrné též v oblasti jemné a hrubé motoriky. V případě jemné motoriky dochází k uvolnění při hlazení koně, dále k manipulaci s čištěním a ke kontaktu klienta se srstí a hřívou koně. Co se týká motoriky hrubé, zde je patrné zlepšení pohybové stránky klienta, klient chodí také s koněm na vodítku a může na koni překonávat různé překážkové dráhy.

5.4 SWOT analýza

Podklady pro vypracování SWOT analýzy jsem získala během rozhovorů s informanty, a to ze strany rodičů klientů i z pohledu sociální pracovnice. SWOT analýzu jsem zaměřila na organizaci Sdružení AMBRA, z. s. jako na celek a tato SWOT analýza je podrobně zpracovaná v tabulce č. 4.

Tabulka č. 4: SWOT analýza Sdružení AMBRA, z. s.

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zkušený tým (R1, R2, R3, R4, SP1) ➤ Kvalitní koně (R1, R2, R3, R4, SP1) ➤ Krajina a prostředí areálu (R1, R2, SP1) ➤ Důraz na bezpečnost (R1, R4) ➤ Dostupnost a flexibilita (R1, SP1) ➤ Přiměřená výše poplatků (R1, R4) ➤ Zájem klientů a organizací (SP1) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Závislost na počasí (R1, R2, R3) ➤ Věk koní (R3) ➤ Absence kryté haly (R2) ➤ Horší soc. zařízení (R2, R4) ➤ Finanční nestabilita (R1, SP1) ➤ Nemají vlastní areál (SP1)
Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dotace (R2, R3, R4, SP1) ➤ Dobrovolníci (R1, R2, R3, SP1) ➤ Fundraising (R1, SP1) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nedostatek financí (R3, R4) ➤ Ukončení činnosti (R3, SP1) ➤ Výpověď z areálu (R2) ➤ Nedostatek personálu (R1, R4, SP1) ➤ Syndrom vyhoření u pracovníků i koní (SP1)

Zdroj: Vlastní výzkum

Za silné stránky této organizace považují zkušený a empatický tým, který je ochotný se dále vzdělávat a je otevřený novým možnostem. Tato organizace vlastní také kvalitní hiporehabilitační koně, kteří svou práci odvádějí již mnoho let. Důležité je zmínit, že je zde kladen velký důraz na bezpečnost, což je velice důležité. Další z řady silných stránek je místní krajina a prostředí areálu. Tato organizace se nachází na okraji vesnice a dál je jen příroda, lesy, pole, louky a různorodý terén. Dále sem patří časová flexibilita a dostupnost organizace a přiměřená výše poplatků, proto si služby hiporehabilitace mohou dovolit i méně majetní lidé. Silnou stránkou je také nebývalý zájem ze strany klientů a organizací o služby Sdružení AMBRA, z. s.

Mezi slabé stránky patří závislost na počasí, pokud se počasí zhorší, sněží nebo prší, musí se lekce zrušit. Dále sem patří věk koní. Koně v této organizaci dosahují v průměru věk okolo dvaceti let a na nového koně zatím nejsou finance. Byla by potřeba také pořídit krytou halu, kde by se lekce AVK mohly konat za nepříznivého počasí. Mnoho klientů by uvítalo také lepší sociální zařízení. Na tomto problému se již pracuje a snad se podaří

do budoucna vyřešit. Další slabou stránkou je finanční nestabilita organizace a s tím může souviset i to, že nemají vlastní areál, ale pronajatý.

Mezi příležitosti patří možnost zažádat si o různé druhy dotací. O tom už předsedkyně sdružení přemýšlí a zjišťuje si potřebné informace. Jako velmi dobrá příležitost se jeví dobrovolníci, kteří mají zájem o hiporehabilitaci a zároveň mohou pomoci s různými pomocnými pracemi v areálu nebo při pořádání různých akcí. Sdružení AMBRA, z. s. se chystá také využít tzv. fundraisingu, což je oslovování různých firem či subjektů, zda by byli ochotni poskytnout nějaký finanční dar či sponzorství pro danou organizaci.

A dostáváme se k možným hrozbám, těch je také mnoho. První a hlavní hrozbou je nedostatek financí a s tím souvisí i možné ukončení činnosti této organizace. K tomu snad nedojde, pracovníci se snaží dělat vše, co je v jejich silách, aby se tento scénář neuskutečnil. Další z řady hrozeb by mohla být výpověď z areálu, ale to zatím nehrozí. V této organizaci je bohužel též nedostatek personálu, protože na ně chybí finance a díky tomu hrozí syndrom vyhoření, jak u stávajících pracovníků, tak i u koní.

5.5 Shrnutí výsledků

HVO1: Jak probíhají aktivity s využitím koní v kontextu sociálních služeb?

Aktivity s využitím koní probíhají ve Sdružení AMBRA, z. s. podle počasí celoročně s výjimkou zimního období (leden a únor), kdy mají hiporehabilitační koně zasloužený odpočinek. Výzkum prokázal, že děti informantů na lekce AVK docházejí jeden až dvakrát týdně, buď je tam dovezou rodiče autem (R1, R2, R3) nebo jezdí samy autobusem (R4). Na lekci AVK si klienti s sebou nosí jezdeckou přilbu (R1, R4), vhodné oblečení a odměnu pro koně (R1). Organizace také nabízí možnost zapůjčení jezdecké přilby (R2, R3) a klienti dostávají domů „domácí úkoly. Jedná se o plnění různě zadaných úkolů, které se týkají koňské tematiky a všeho, co ke koním patří. Tyto úkoly klientům zadává instruktor AVK. Důležitá je také indikace pro AVK, což vlastně znamená, pro kterého klienta je tato metoda hiporehabilitace vhodná. Aktivity s využitím koní jsou vhodné pro všechny klienty, kterým jejich zdravotní stav dovoluje kontakt s koněm (SP1). V rámci výzkumu byly zjištěny také kontraindikace, kterými mohou být vyšší váha klienta (nad osmdesát kg), klient pod vlivem drog, alkoholu či jiných návykových látek (SP1) nebo klient v akutní fázi onemocnění (R1, R4, SP1). Další možnou kontraindikací může být strach z koně (R2).

Než klient začne na lekce AVK docházet, je potřeba, aby jeho rodiče (či jiní zákonní zástupci) podepsali s organizací smlouvu a probrali bezpečnostní předpisy či provozní řád organizace. Předsedkyně Sdružení AMBRA, z. s. jim poskytne všechny potřebné informace a s ochotou odpoví na jejich případné dotazy (R1, R2, R4). Je také potřeba přinést potvrzení od lékaře (SP1). Toto vše je potřeba vyřídit již na úvodní schůzce (SP1). Při tomto setkání rodičů, klienta a předsedkyně organizace vzniká terapeutický plán, který je výsledkem diskuze mezi výše zmíněnými účastníky. Součástí terapeutického plánu je stanovení frekvence návštěv, krátkodobé a dlouhodobé cíle, řešení krizových situací (SP1). Všeobecné cíle AVK mohou být posílení sebehodnocení, rozvoj samostatnosti, zlepšení komunikace, lepší ovládání emocí, dále potlačení negativních vzorců chování a posílení pozitivních vzorců chování, zlepšení tělesné zdatnosti či odpovědnost klienta (SP1). Je potřeba zdůraznit, že cíle jsou vždy individuální pro každého klienta (SP 1).

Nyní se dostáváme k samotnému průběhu lekce AVK. Způsob práce s klientem při lekci AVK se liší podle typu postižení. U klientů s mentálním postižením se využívá více práce ze země, paravozatajství, pečování o koně, absolvování překážkové dráhy s koněm. U klientů se zdravotním či kombinovaným postižením se více jezdí na koni a ostatní aktivity jsou spíše doplňkové (SP1). Tím se dostáváme také k používaným technikám v AVK, kterými mohou být již zmíněné práce ze země, paravozatajství, péče o koně, zdolávání různých překážkových drah s koněm, jízda na koni, a dále práce ve stáji, příprava koně před jízdou paravoltiž, kontakt s koněm atd. Mezi metody v AVK patří individuální a skupinová lekce. Z toho individuální lekce je vhodná pro jednoho klienta a skupinové lekce jsou určeny spíše stacionářům, speciálním školám a střediskům rané péče (SP1). Lekce AVK trvá cca dvacet až 30 minut, skupinové lekce hodinu a více. Za týden navštíví Sdružení AMBRA, z. s. cca třicet klientů, za jeden rok je to okolo stovky klientů. Na skupinové lekce v rozmezí jednoho týdne dochází dvacet klientů, ostatní klienti do organizace docházejí na lekce individuální (SP1). Tato organizace také pořádá řadu akcí pro klienty a jejich rodiny, jedná se spíše o neformální akce pro menší počet lidí, které jsou oblíbenější než akce velkých rozměrů.

Lekce AVK začíná pozdravem a přivítáním se klienta s koněm a instruktorem AVK (R1, R2, R3, R4). Poté si klient může vyčistit koně, pomoci instruktorovi AVK koně nastrojít. Dále si klient na koně nasedne z rampy. Lekce AVK se pak odvíjí podle situace – lekce má vždy nějaký cíl, a to někam dojet na koni, koně někam dovést (R1, R3) či překonat parkur zručnosti (R1, R2, R3), zacvičit si (R3, R4), zažít jízdu v sulce tažené poníkem

Čiperkou (R3, R4). Dále je možná jenom klidná a relaxační jízda (R1) ven do polí a do lesa (R2). Po skončení lekce klienti koně mohou odměnit kousky mrkve nebo jablka a případně ho mohou i odvést na pastvu.

HVO2: Jaké jsou možnosti a limity poskytování aktivit s využitím koní v kontextu sociálních služeb?

V rámci výzkumu bylo zjištěno, že rodiče klientů vnímají možnosti poskytování aktivit s využitím koní v kontextu sociálních služeb různým způsobem. Většina rodičů vnímá službu AVK jako prospěch pro své dítě a zároveň jako možnost odpočinku pro sebe (R1, R4). Řada klientů do této organizace dochází jednou týdně na individuální lekce a zároveň sem jezdí i s místním stacionářem na lekce skupinové (R1, R2, R3), což je tedy dvakrát týdně. Rodiče vnímají jako další z možností poskytování služby AVK v kontextu sociálních služeb možnost pravidelné pohybové aktivity pro jejich dítě (R1), s tím souvisí pobyt přírodě (R2, R4) a možnost sportovního uplatnění klientů v parajezdectví (R2). Jednou z možností a zároveň výhod této organizace je zkušený a empatický tým, který je ochotný se dále vzdělávat. Výzkum dále prokázal, že další z možností poskytování služby AVK by mohlo být využití zdejší krajiny a přírody pro lekce AVK, a přitom maximální zachování bezpečnosti klientů i koní. Je zde různorodý terén, a to je velká výhoda. Lekce AVK díky tomu mohou být různorodé a nejedná se jen o monotónní ježdění na koni někde v areálu. Toto je také jedna z věcí, proč je o služby Sdružení AMBRA, z. s. nebyvalý zájem ze strany klientů a organizací. Neméně významná je také časová flexibilita, dostupnost organizace a přiměřená výše poplatků, proto si služby hiporehabilitace mohou dovolit i méně majetní lidé. Do budoucna je uvažováno, že by tato organizace mohla nabízet i sociální služby, ale vše je to zatím jen v rámci plánů.

Výzkum však prokázal i několik limitů při poskytování služby AVK v kontextu sociálních služeb. Jedním z nejdůležitějších limitů je nepříznivé počasí (R1, R2, R3, R4) a s tím souvisí další limit, absence kryté haly (R1, R4). Toto jsou důvody, proč se někdy lekce AVK musí zrušit. Dalším limitem je možnost onemocnění koně (R3, R4) nebo instruktora AVK, v těchto případech by se lekce AVK také nekonala. Limitem může být i věk koní. Koně v této organizaci dosahují průměrného věku okolo dvaceti let. Mnoho rodičů klientů by uvítalo lepší sociální zařízení, na tomto problému se nyní už pracuje. Jedním z nejvýznamnějších limitů je také finanční nestabilita organizace, což souvisí s dalšími limity. Pokud by byl dostatek financí, mohl by se koupit nový hiporehabilitační kůň nebo zaplatit nový pracovník (např. sociální pracovník) a spousta dalších věcí. Tato

organizace nemá vlastní areál, svoji činnost provozuje v areálu pronajatém, což je také jeden z limitů.

DVO1: Jsou rodiče klientů se stávající nabídkou služeb Sdružení AMBRA, z. s. spokojeni?

Výzkum prokázal, že rodiče klientů jsou vesměs spokojeni s nabídkou služeb, ale padly zde i návrhy na zlepšení některých věcí, a dokonce na zavedení nové služby (R1, R2, R3, R4). Rodiče klientů ocenili hlavně individuální přístup ke každému klientovi (R1, R2, R3), vstřícnost pracovníků organizace a možnost zapojení rodičů do terapie (R1), dále pestrost a různorodost lekcí AVK, které jsou vždy maximálně přizpůsobené klientovi (R2). Každý člověk se tu cítí jako jedinečný a plnohodnotný, protože koně ani lidé tu nikoho neodsuzují (R3). Rodiče klientů by uvítali modernější sociální zařízení (R1, R4) a potěšila by je přítomnost kryté haly, kde by mohly probíhat lekce AVK za nepříznivého počasí (R2, R3, R4). Byl projeven zájem o zavedení nové služby paravozatajství (R1, R2, R3 i R4). Tato služba se nyní začíná postupně nabízet klientům Sdružení AMBRA, z. s.

DVO2: Jaké jsou možnosti zapojení sociálního pracovníka do aktivit s využitím koní?

V rámci výzkumu bylo zjištěno, že možností zapojení sociálního pracovníka je několik. Sociální pracovník je v této době součástí týmu pracovníků Sdružení AMBRA, z. s. (R1, R3, R4 i SP1). Sociální pracovník je přítomen hlavně při skupinových lekcích AVK, kdy sem přijíždí spolu s klienty z místního stacionáře (R1). Shodou náhod je sociální pracovník zaměstnancem tohoto stacionáře. Během loňského roku začal již zmíněný sociální pracovník docházet do organizace jako dobrovolník a pomáhá při individuálních lekcích AVK. Sociální pracovník navštěvuje kurz Instruktor AVK (R3, SP1). Do budoucna je také v plánu, že by sociální pracovník mohl ve Sdružení AMBRA, z. s. pracovat alespoň na částečný úvazek (R1, R4). Vše je to bohužel o financích (R4). V průběhu skupinové lekce se sociální pracovnice věnuje klientům, kteří čekají na svou lekci (R2) a po celou dobu lekce je také k dispozici instruktorovi AVK (R3). Sociální pracovník spolupracuje na lekcích AVK (individuálních i skupinových) s instruktorem AVK a spolupodílí se na udržení směru k cíli lekce (SP1). Do budoucna by externí sociální pracovník mohl spolupracovat s instruktorem AVK po celou dobu lekce (R3) a rodiče klientů by uvítali možnost spolupráce se sociálním pracovníkem (R1, R2, R3, R4).

DVO3: Jaké jsou možnosti zavedení nové služby paravozatajství?

V České republice je paravozatajství teprve na začátku. Mnoho lidí o tomto odvětví paravozatajství nemá ani potuchy. Proto mě potěšilo, že výzkum prokázal u klientů i jejich rodičů zájem o zavedení nové služby paravozatajství. Tuto skutečnost potvrdily čtyři informantky (R1, R2, R3 i R4). Jedna z informantek (R4) dokonce uvedla možnost, že do budoucna uvažují o možnosti závodit v paravozatajství. U klientů s mentálním postižením, kteří mají vyšší hmotnost a z tohoto důvodu nemohou jezdit na koni, se paravozatajství jeví jako jedna z možností, kterou může organizace těmto klientům nabídnout (SP1).

6 Diskuze

Tato bakalářská práce popisuje problematiku služby aktivit s využitím koní, které jsou poskytovány v rámci sociálních služeb. Na toto téma v minulosti nebylo napsáno moc odborných článků, ani jiných publikací, ale v posledních letech došlo ke změně. Když jsem se před dvěma lety rozhodovala, na jaké téma budu psát svou bakalářskou práci. Bylo jasné, že to bude něco v oblasti hiporehabilitace a bude se to týkat koní. Během této doby však bylo napsáno několik bakalářských či diplomových prací na téma aktivity s využitím koní. Tyto práce se zabývaly různým pohledem na problematiku aktivit s využitím koní a různými typy klientů, ať už s mentálním, zdravotním nebo kombinovaným postižením atd. Ale nikdo z autorů se dosud nezabýval klienty, kteří z důvodu vyšší hmotnosti nebo kvůli zdravotnímu omezení nemohou na koni jezdit. I proto jsem se rozhodla toto téma ve své bakalářské práci nastínit. Ještě mě zaujal článek autorky Kalinové a Motlové (2005), které uvádějí jako jednu z aktivit pro klienty s tělesným postižením vozík tažený dvojicí psů, tzv. psí spřežení. To se týká canisterapie a proč by něco podobného nešlo v hiporehabilitaci? Myslím si, že by bylo zajímavé propojit canisterapii s hiporehabilitací. Mohlo by to přinést zajímavé výsledky.

Domnívám se, že by pro klienty bylo vhodné paravozatajství, a to hlavně u těch klientů, kteří nemohou jezdit na koni. Definice paravozatajství je nejlépe popsána v oficiálním slovníku České hiporehabilitační společnosti. Paravozatajství je disciplína parajezdectví, vozatajství upravené pro osoby se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním nebo se specifickými potřebami, které samostatně nebo pod odborným dozorem za pomoci speciálních pomůcek ovládají koně v zápřeži (ČHS, 2015). Jiskrová et al. (2012) souhlasí a dodávají, že paravozatajství je v zemích západní Evropy a USA známé pod názvem Para Equestrian Driving či Adapted/Therapeutic/Carriage Driving. Paravozatajství je velmi rozšířené ve Velké Británii, Německu, Francii či Maďarsku. U nás je toto odvětví parajezdectví teprve na svém počátku. Souhlasím se vším, co je uvedeno v tomto odstavci. Paravozatajství má úžasný potenciál a stálo by za to, ho v České republice představit širší veřejnosti i klientům.

Lantelme (2009) uvádí, že paravozatajství nabízí osobám se zdravotním znevýhodněním další alternativu k ježdění na koni a otevření světa koní těm, kteří nemohou jezdit pro svoji nadváhu, špatnou rovnováhu, vysokou únavnost, strachu z výšek, neschopnost sedět obkročmo atd. Tato autorka dále dodává, že paravozatajství má podobný účinek na zdravotní stav člověka jako jízda na koni - zvýšení sebedůvěry, zlepšení rovnováhy,

koordinace a kontroly postury či zlepšení sociálních schopností a pro určité zdravotní problémy je paravozatajství dokonce vhodnější. Brown (1989) s tím souhlasí a doplňuje, že existuje mnoho pozitivních účinků, a to jak fyzických, tak i psychologických, a autor důrazně doporučuje řízení vozu jako osvobozující zážitek pro každého, kdo miluje koně a venkovní aktivity. Carlsson (2018) uvádí, že kůň může mít na klienta uklidňující účinek, poskytuje mu zpětnou vazbu v reálném čase, kůň klienta nehodnotí, komunikuje s ním neverbálně, z toho pramení zvýšený pocit důvěry, trpělivosti a empatie ve vztahu mezi koněm a klientem. Tento autor dále pokračuje tím, že přítomnost koně poskytuje klientům „okamžik ticha a klidu“, umlčuje jejich vnitřní kritiku a klienti jsou více autentičtí a lépe ovládají své emoce.

Brown (1989) ve svém článku popisuje původ skupiny Vozatajství pro lidi s postižením, která vznikla na počátku 70. let ve Velké Británii. Tento autor dále dodává, že jízda kočárem (vozatajství) pro lidi s postižením bylo předtím relativně neznámé, ale nyní díky podpoře organizací RDA, Společností britského vozatajství a četných dobrovolníků, lidí s různým stupněm a typem postižení se můžeme těšit na aktivity a soutěže, kde vedle sebe závodí lidé s postižením i bez něj. Od roku 1998 se koná pravidelně Mistrovství světa v paravozatajství, kterého se zúčastňují závodníci z více jak patnácti zemí světa (Lantelme, 2009). Tato autorka dále pokračuje tím, že třídní závody se konají ve fázích - drezura, cross-country maratón s překážkami a jízda zručnosti mezi kužely na čas. Podle pravidel jede vždy s paravozatajcem zdravý doprovod, který však nesmí zasahovat do vedení koně (Lantelme, 2009). Článek pana Browna (1989) byl pro mě velice zajímavý a plně se s ním ztotožňuji.

Autoři Newport a Rhind (2016) uvádějí, že jízda na koni (jezdeckví) a jízda kočárem (vozatajství) jsou příklady aktivit za asistence koní (EAA), kde lze léčebný přínos z fyzické aktivity kombinovat s terapií za asistence zvířat (AAT). Některé z terapeutických přínosů, které účastníci prokázali, bylo zlepšení důvěry, nezávislost, lepší budování vztahů, empatie, sociálně-emocionální schopnosti, relaxace a překonání úzkosti (Newport a Rhind, 2016). Tato studie mě velice zaujala a s uvedenými názory plně souhlasím. Hiporehabilitace celkově je u nás velice podceňovaná, a přitom má veliký potenciál.

Sdružení AMBRA, z. s., které v současné době provozuje hiporehabilitaci v obci Černá, v areálu Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí Klub Velké Meziříčí, je nestátní neziskovou organizací, která byla založena v roce 2002 a to na podnět rodičů dětí

se zdravotním postižením, kteří měli zájem o hiporehabilitaci. Členové této organizace navázali na své bohaté zkušenosti z let devadesátých. Podle Burdové (2017) je účelem a stálou vizí týmu Sdružení AMBRA, z. s. zlepšování kvality života osob s postižením prostřednictvím hiporehabilitace a provozování jezdeckých aktivit a sportu se zvláštním zřetelem na výchovu dětí a mládeže prostřednictvím koní. Tato nestátní nezisková organizace je členem České jezdecké federace (ČJF) a České hiporehabilitační společnosti (ČHS).

Burdová (2016) uvádí, že nyní má Sdružení AMBRA, z. s. k dispozici ohrazenou jízdárnu, kde je také venkovní posezení a nástupní rampa. Tato autorka dále pokračuje tím, že vzhledem k tomu, že na jízdárnu navazují rozmanité cesty do okolní přírody, je ještě jedna rampa instalovaná u lesa v nádherném zákoutí pod Dědkovskou horou, což dětem umožňuje nebývalou šíři dalších podnětů a zážitků. S výše uvedeným plně souhlasím a domnívám se, že Sdružení AMBRA, z. s. má obrovský potenciál a lidé se sem rádi vracejí. Pracovníci zde odvádějí záslužnou a smysluplnou práci.

O klienty Sdružení AMBRA, z. s. se stará profesionální a zkušený tým. Podle Burdové (2016a) se počet lidí, kteří se starají o chod organizace, nedá vyjádřit číslem. Tato autorka dále pokračuje tím, že tou nejdůležitější informací ale je, že všechny činnosti sdružení zajišťují vždy lidé kvalifikovaní, zkušení a nadále rozvíjející svůj potenciál, a to samé se dá říci i o koních. Do tohoto týmu patří předsedkyně Sdružení AMBRA, z. s. – Ing. Michaela Burdová, která je zároveň hlavní osobou této organizace. Paní Burdová zajišťuje organizační stránku věci, přípravu koní a přímou práci s klienty, dále vlastní licenci cvičitele jezdeckví, zúčastnila se školení Hiporehabilitace podle Charlese Fletchera a v roce 2015 absolvovala kurz Instruktora AVK. Další členkou týmu je Hana Išová, která je zdravotní sestra a absolvovala v roce 1998 kurz hipoterapie. Paní Išová je zárukou bezpečnosti a ochrany zdraví klientů při hiporehabilitaci. Ing. Anna Pohanková je také členem tohoto sdružení a získala osvědčení cvičitele jezdeckví a v nyní se věnuje ve Sdružení AMBRA, z. s. paravoltiži. Členy týmu jsou také synové paní Burdové, a to Daniel Burda a Robin Burda. Daniel Burda se stará především o propagaci Sdružení AMBRA, z. s. a je autorem webové prezentace této organizace. Robin Burda se věnuje výcviku a přípravě koní pro specializační zkoušky hiporehabilitačních koní. Pan Petr Burda, manžel paní Burdové, je jednou z největších podpor této organizace. Důležitou roli hraje taky řada dobrovolníků, bez kterých by to taky nešlo. Jedná se většinou o rodiče klientů nebo lidi, kteří se zajímají o hiporehabilitaci. Díky těmto všem výše

vyjmenovaným lidem je možné pořádat různé akce, ať už se jedná o Pálení čarodějnic, Černickou podkovičku, setkání pro rodiny klientů či pořádání paravoltižních závodů. Nesmíme zapomenout na paní sociální pracovníci, která zde nechtěla být jmenována. Dochází do organizace jako dobrovolnice také sem jezdí s klienty ze stacionáře, kde je zaměstnána na pozici sociální pracovník. Myslím si, že by bylo výborné, kdyby v organizaci mohl pracovat sociální pracovník, alespoň na částečný úvazek.

Během mého výzkumu jsem se setkala také s problematikou, jak dlouhá by měla být lekce AVK a s tím souvisí i intenzita lekcí pro jednotlivého klienta. Kalinová a Motlová (2005) se této problematice věnovaly ve své článku a z jejich výsledků výzkumu vyplývá, že i krátká doba (jeden víkend) intenzivního kontaktu se zvířaty má pro děti pozitivní přínos, a to především v oblasti psychosociální. Lekce jsou buď individuální v délce 20–60 minut, častější formou jsou však skupinové lekce (ty bývají delší – 30–120 minut); lekce je vždy přizpůsobena věku, zdravotnímu stavu klienta a cílům, které jsou prostřednictvím AVK řešeny (ČHS, 2016b). Ve Sdružení AMBRA, z. s. klienti na lekce docházejí jedenkrát až dvakrát v týdnu a délka lekce se pohybuje v rozmezí dvaceti až třiceti minut u lekce individuální a hodinu a půl u lekce skupinové. Jedna lekce hiporehabilitace či aktivit s využitím koní stojí 250 Kč/30 minut. Lekce je odlišná u každého klienta, záleží na jeho možnostech a ke každému klientovi je přístupováno individuálně. S výše uvedeným plně souhlasím. Myslím si, že každá lekce AVK je jiná, každý člověk je individualita. A proto je každá lekce AVK unikátní a jedinečná.

Lekci AVK vede instruktor, který celou lekci metodicky sestavuje, realizuje a za její průběh zodpovídá a k dispozici může mít i asistenty (ČHS, 2016b). Podle České hiporehabilitační společnosti (ČHS, 2016b) je kůň pro daného klienta vybírán dle charakteru, např. klientovi, který potřebuje posílit sebevědomí či povzbudit, je vybrán kůň lehce ovladatelný, svým chováním vstřícný plnit úkoly. Tito autoři dále dodávají, že pokud má v rámci lekce instruktor co do činění s člověkem, který omezuje a nerespektuje druhé, vybere klientovi koně, u kterého se nejdříve musí prosadit; křikem nebo násilím to nejde – kůň ho bude ignorovat nebo ho od sebe vyžene. Domnívám se, že je úžasné, co nám kůň všechno nabízí. Jako lidé o tom nemáme mnohdy ani potuchy. Přesvědčila jsem se o tom vlastními zkušenostmi. Koně jsou úžasní, otevření a upřímní, nelžou vám.

Kalinová a Motlová (2005) uvádějí, že kontakt s koněm je velmi atraktivní také pro děti s mentálním postižením. Kubátová (2016) provedla vlastní výzkum a v něm zjistila, že

během počátečních lekcí AVK může klientovi s mentálním postižením působit problém dlouhodobější udržení pozornosti na danou činnost. Podle této autorky je vhodné lekce AVK upravit na kratší časové intervaly, zaměřit se na častější opakování a nezahlcovat klienta tolika informacemi najednou. U těchto klientů může také nastat problém, že mohou být nervózní z neznámých lidí a nemají rádi změny (Kubátová, 2016). Náplní lekce může být péče o koně ve stáji (znalost úkonů a postupů), nebo odchycení koně na pastvině (musí koně poznat, znát postup nasazení ohlávky, prosadit se a přivést ho), dále může klient s koněm pracovat i ze země a překonávat s ním různé překážky a plnit rozmanité úkoly (ČHS, 2016b). Podle mého názoru jsou výše popisované skutečnosti pozorovatelné i ve Sdružení AMBRA, z. s., jak ukazují výsledky mého výzkumu.

Aktivity s využitím koní jsou vhodné u dětí, které mají poruchy učení, chování a socializace, děti s tělesným a mentálním postižením, dále oběti šikany a týrání (ČHS, 2016b). U dospělých jsou hlavní indikací různé psychické problémy, častými klienty jsou lidé vyčerpaní, lidé se syndromem vyhoření nebo hledající smysluplnou a radostnou činnost do svého uspěchaného života, AVK jsou vhodnou aktivitou i pro seniory (ČHS, 2016b). Nejčastější klientelu Sdružení AMBRA, z. s. tvoří klienti s mentálním postižením, a to od lehké po těžkou formu. Kůsová (2014) došla k závěru, že zvýšení četnosti AVK ve volném čase u lidí s mentálním postižením a její pravidelnost významným způsobem přispívají k rozvoji osobnosti lidí s mentálním postižením. Tato autorka považuje za důležité více zapojovat rodiče mladých lidí s mentálním postižením do samotného procesu AVK. S autorkou plně souhlasím a její práce je na vysoké úrovni a našla jsem zde mnoho zajímavých postřehů, které lze využít i v praxi. Kůsová (2014) ještě uvedla, že pro lidi s mentálním postižením je důležitý kontakt s živým tvorem a možnost sdílení se o svých zážitcích s ostatními lidmi. Tato autorka dále pokračuje tím, že lidé se středně těžkým mentálním postižením mají potřebu určité samostatnosti a zodpovědnosti. Tyto potřeby jim AVK může plně zajistit a také je v nich rozvíjet, pokud jsou zařazeny vhodné aktivity (Kůsová, 2014). Domnívám se, že výše uvedené plně popisuje, co aktivity s využitím koní mohou klientům nabídnout a čeho všeho lze dosáhnout.

Myslím si, že bychom neměli zapomínat ani na koně. Hiporehabilitační kůň nemůže pracovat sedm dní v týdnu, potřebuje taky svůj klid a odpočinek. Práce hiporehabilitačního koně je náročná, a to hlavně na jeho psychickou stránku. Práci hiporehabilitačního koně blíže popisuji v teoretické části této bakalářské práce. Mnoho

lidí pracujících v hiporehabilitaci říká: „*Takové koně zasadit do zlata. Ti si na sebe opravdu vydělají, a ještě pomáhají lidem.*“ Tento poznatek jsem zaznamenala během rozhovorů s lidmi, kteří se hiporehabilitaci věnují již řadu let. Koně by měli mít také Specializační zkoušku a získat tak licenci ČHS pro AVK – ta prokazuje vhodný charakter koně, to, že má rád lidi a snese jich kolem sebe hodně najednou, že je ochotný spolupracovat, nechat sebou manipulovat uživateli a jen tak něco ho nevyděsí (ČHS, 2016b). Domnívám se, že specializační zkoušky pro hiporehabilitační koně jsou výborná věc. Tyto specializační zkoušky se absolvují pouze v České republice. Česká hiporehabilitační společnost se v letošním roce zúčastnila mezinárodní konference o hiporehabilitaci pod záštitou HETI a představila zde široké veřejnosti i odborníkům metodiku specializačních zkoušek pro hiporehabilitační koně. Tato přednáška měla úspěch a mnoho lidí projevilo zájem o toto téma.

Další důležitou otázkou, která se týká aktivit s využitím koní, je osobnost instruktora AVK. Podle Kůsové (2014) jsou proces tvorby a samotná realizace AVK značně ovlivněny nejen limitujícími faktory z pozice klientů, ale také z hlediska osobnosti instruktora pro AVK, organizačních a materiálních podmínek. Tato autorka dále pokračuje tím, že právě na osobě instruktora pro AVK je nejvíce povinností a nároků v souvislosti s tím, že právě on zprostředkovává a zajišťuje podněty (jak při činnosti s koněm či bez něj) a stává se i osobou odpovědnou za vytvoření vhodné motivující atmosféry. Podle České hiporehabilitační společnosti (ČHS, 2016b) by měl mít každý instruktor absolvovaný speciální výcvik, kde se naučí zásady práce s uživateli a koňmi., tento instruktor musí umět pracovat s koněm ze země. Důležité je, aby jeho koně byli perfektně připraveni včetně rychlé odpovědi na neverbální, ale i hlasové pomůcky, protože instruktor musí své koně ovládat „na dálku“, aby během lekce vše plynulo, jak má a bylo bezpečno za každé situace (ČHS, 2016b). Myslím si, že tvorba a realizace lekce AVK je uměním. Neumí to každý, hodně důležitá je také osobnost instruktora AVK a jak si rozumí s hiporehabilitačním koněm. Instruktor AVK by měl být podle mého názoru vyrovnaný, upřímný, otevřený, empatický, kongruentní sám se sebou, jinak by nemohl tuto práci vykonávat.

Domnívám se, že většina lidí, co nic nevědí o hiporehabilitaci, si myslí, že to není tak těžká práce, ale opak je pravdou. Kůsová (2014) je z toho trochu zklamaná, ale souhlasí a v následujícím odstavci dodává, že aktivity s využitím koní jsou stále širší veřejností špatně chápány. Nejedná se pouze o jízdu na koni. Je zde zahrnuto široké spektrum aktivit

nejen za přítomnosti koně či práce s koněm ze země. AVK má na lidi s mentálním postižením pozitivní vliv, je ovšem potřeba pravidelnost a intenzita této terapie. Česká hiporehabilitační společnost (ČHS, 2016b) nesouhlasí a dodává, že aktivity s využitím koní zažívají velký boom, mají totiž obrovský potenciál, ať už jako další možnost pro děti a dospělé odrostlé z hipoterapie být s koňmi, nebo jako cílená pedagogická a sociální intervence pro osoby s různými problémy od problémů pohybových, poruch učení až po problémy s komunikací s okolím. Aktivity s využitím koní dávají mnohým lidem šanci najít své místo ve společnosti (ČHS, 2016b). Myslím si, že poslední věta vystihuje jednu důležitou podstatu, kterou mohou AVK klientům nabídnout. Lidé mohou opravdu díky koním najít své místo ve společnosti a mnohým se podaří najít i nový smysl života, jako to bylo v mém případě. Díky koním a hiporehabilitaci jsem i já našla nový smysl života. Uvědomila jsem si, že jsem k hiporehabilitaci směřovala už od mala. Při zpracování bakalářské práce jsem objevila spoustu nových poznatků o hiporehabilitaci. Člověk se vlastně neustále vzdělává a je důležité zůstat otevřený novým věcem.

7 Závěr

Cílem bakalářské práce s názvem Aktivity s využitím koní v sociálních službách v Kraji Vysočina bylo zmapovat možnosti a limity aktivit s využitím koní. Dílčím cílem bylo zjistit indikace, kontraindikace, cíle, způsob práce, využívané metody a techniky, přínos AVK a možnost zapojení sociálního pracovníka do AVK. Výzkum byl prováděn v organizace Sdružení AMBRA, z. s. v Černé u Měřina a to formou polořízeného rozhovoru s vybranými rodiči klientů a se sociálním pracovníkem.

Sdružení AMBRA, z. s. nabízí službu aktivity s využitím koní v závislosti na počasí celoročně s výjimkou zimního období (leden a únor). Klienti na lekce AVK docházejí jeden až dvakrát týdně. Rodiče klientů vnímají možnosti poskytování aktivit s využitím koní v kontextu sociálních služeb různým způsobem. Výzkum prokázal, že možnosti AVK mohou být různorodé. Jedná se např. o možnost pravidelné pohybové aktivity pro klienta, pobyt v přírodě, sportovní uplatnění v parajezdectví, z hlediska organizace je to zkušený a empatický tým, bezpečnost klientů, různorodý terén, různorodé lekce, zájem klientů a organizací o služby této organizace časová flexibilita, dostupnost organizace a přiměřená výše poplatků. Mezi zjištěné limity u služby AVK patří nepříznivé počasí, absence kryté haly, onemocnění koně či instruktora AVK, lepší sociální zařízení, dále finanční nestabilita organizace a pronajatý areál.

V rámci výzkumu byly zjištěny i indikace pro AVK. Aktivity s využitím koní jsou vhodné pro všechny klienty, kterým jejich zdravotní stav dovoluje kontakt s koněm. U zjištěných kontraindikací to je vyšší váha klienta, klient pod vlivem drog, alkoholu či jiných návykových látek, klient v akutní fázi onemocnění či strach z koně.

Podle zjištěných dat mohou být cíle AVK např. posílení sebehodnocení, rozvoj samostatnosti, zlepšení komunikace, lepší ovládání emocí, potlačení negativních vzorců chování a posílení pozitivních vzorců chování, zlepšení tělesné zdatnosti či odpovědnost klienta. Způsob práce s klientem při lekci AVK je různorodý a záleží na typu postižení daného klienta, dále na jeho fyzických a psychických možnostech a na dalších věcech. Způsob práce je rozdílný u klientů s mentálním postižením, kde se využívá např. práce ze země, paravozatajství, pečování o koně ad., u klientů se zdravotním či kombinovaným postižením se zase více jezdí na koni.

Techniky používané v AVK mohou být následující - práce ze země, paravozatajství, péče o koně, zdolávání různých překážkových drah s koněm, jízda na koni, práce ve stáji,

příprava koně před jízdou, paravoltiž, kontakt s koněm atd. Mezi metody v AVK patří individuální a skupinová lekce, z toho individuální lekce je vhodná pro jednoho klienta a skupinové lekce jsou určeny spíše stacionářům, speciálním školám a střediskům rané péče. Lekce AVK trvá dvacet až třicet minut, skupinové lekce hodinu a více.

Zapojení sociálního pracovníka do AVK je v organizaci Sdružení AMBRA, z. s. vítáno, a to jak ze strany rodičů, tak i ze strany pracovníků dané organizace. Sociální pracovník, se kterým jsem vedla rozhovor, je přítomen při skupinových lekcích AVK, kdy sem přijíždí spolu s klienty z místního stacionáře (v pozici zaměstnance stacionáře) a je k dispozici instruktorovi AVK po celou dobu lekce. Během loňského roku tento sociální pracovník dochází do organizace jako dobrovolník a pomáhá při individuálních lekcích AVK. Tento sociální pracovník navštěvuje také kurz Instruktor AVK a do budoucna by v organizaci mohl pracovat na částečný úvazek jako instruktor AVK a sociální pracovník.

Přínos AVK se skládá z mnoha oblastí. Co se týká oblasti sebedůvěry, dochází zde k jejímu zvýšení, klienti mají menší strach z nových věcí a snáze překonávají bariéry. V oblasti sebevědomí je efekt podobný, klienti si více věří a umí se za sebe postavit. Přínos AVK v oblasti motivace je neuvěřitelný. Klienti mají najednou větší snahu pomáhat doma rodičům s různými pracemi a také se zlepšuje jejich pohybová aktivita. V oblasti chování též dochází k pozitivním změnám, u klientů se zlepšuje nálada a klient se chová klidněji, což je pro rodiče klientů velice důležité. Přínos AVK v oblasti sociálních kompetencí je také velmi znatelný. Klient navazuje vztah se zvířetem a díky tomu lépe vychází i se svými kamarády a rodinou.

Co se týká přínosu AVK v oblasti jemné motoriky, zde vyšly také zajímavé výsledky. Klient se dostává do kontaktu se zvířetem, blíže řečeno s jeho srstí a hřívou. Díky hlazení koně dochází k uvolnění klienta. Klient procvičuje jemnou motoriku také při čištění koně, kde drží různé čistící potřeby. V oblasti hrubé motoriky je přínos AVK obdobný. U klienta dochází ke zlepšení jeho pohybového stránky, klient může chodit s koněm na vodítku a také absolvovat překážkovou dráhu s různými nástrahami.

Výsledky této bakalářské práce mohou být využity přímo v praxi, a to konkrétně ve Sdružení AMBRA, z. s. Toto sdružení může využít zjištěné informace ve svůj prospěch a zamyslet se nad tím, co dělá dobře a v čem se mu moc nedaří. V tomto mu může pomoci i SWOT analýza, která je součástí této bakalářské práce. Zjištěné výsledky a informace mohou využít také ostatní instruktoři AVK z jiných organizací.

8 Seznam literatury

1. ACRI, M. et al., 2016. Equine-assisted activities and therapies: enhancing the social worker's armamentarium. *Social Work Education* 35(5). 603-612. doi: 10.1080/02615479.2016.1173669.
2. BROWN, J. R., 1989. Carriage Driving for Disabled People. *Physiotherapy* 75(12). 694-696. doi: 10.1016/S0031-9406(10)62407-8
3. BURDOVÁ, M., 2016. *Sdružení AMBRA, z. s.* [online]. Sdružení AMBRA, z. s. [cit. 2018-06-20]. Dostupné z: <http://www.sdruzeniambra.cz/cenik.html>
4. BURDOVÁ, M., 2016a. *Náš tým* [online]. Sdružení AMBRA, z. s. [cit. 2018-06-20]. Dostupné z: <http://www.sdruzeniambra.cz/tym.html>
5. BURDOVÁ, M., 2017. *Provoz a ceník* [online]. Sdružení AMBRA, z. s. [cit. 2018-06-20]. Dostupné z: <http://www.sdruzeniambra.cz/index.html>
6. CARLSSON, C, 2018. Equine-assisted Social Work Counteracts Self-stigmatisation in Self-harming Adolescents and Facilitates a Moment of Silence. *Journal of Social Work Practice* 32(1, 2). 17-30. doi: 10.1080/02650533.2016.1274883
7. ČERNÁ RYNEŠOVÁ, P., 2012. *Když kůň léčí duši, aneb metodika hiporehabilitace zaměřená na klienty s duševním onemocněním*. Pardubice: Direkte. 120 s. ISBN 978-80-260-2897-0.
8. Česká hiporehabilitační společnost (ČHS), 2015. *Oficiální slovník České hiporehabilitační společnosti* [online]. ČHS. [cit. 2018-05-27]. Dostupné z: <http://hiporehabilitace-cr.com/o-nas/oficialni-slovník/>
9. Česká hiporehabilitační společnost (ČHS), 2016. *O nás* [online]. ČHS. [cit. 2018-05-27]. Dostupné z: <http://hiporehabilitace-cr.com/o-nas/>
10. Česká hiporehabilitační společnost (ČHS), 2016a. *Hiporehabilitační kůň* [online]. ČHS. [cit. 2018-05-20]. Dostupné z: <http://kone-hiporehabilitace.com/hiporehabilitacni-kun/>
11. Česká hiporehabilitační společnost (ČHS), 2016b. *Aktivity s využitím koní dávají mnohým lidem šanci najít své místo ve společnosti* [online]. ČHS. [cit. 2018-06-20]. Dostupné z: <http://hiporehabilitace-cr.com/aktivity-s-vyuzitim-koni/>
12. Česká hiporehabilitační společnost (ČHS), 2017. *Poslání a cíle* [online]. ČHS. [cit. 2018-05-27]. Dostupné z: <http://hiporehabilitace-cr.com/o-nas/poslani-a-cile/>
13. Česká hiporehabilitační společnost (ČHS), 2017a. *Požadavky na vzdělání terapeutů a instruktorů v hiporehabilitaci* [online]. ČHS. [cit. 2018-05-20]. Dostupné z:

- <http://hiporehabilitace-cr.com/hiporehabilitace/pro-odborniky/pozadavky-na-vzdelani-terapeutu-a-instruktora/>
14. Česká hiporehabilitační společnost (ČHS), 2017b. *Aktivity s využitím koní* [online]. ČHS. [cit. 2018-05-20]. Dostupné z: <http://hiporehabilitace-cr.com/hiporehabilitace/pro-odborniky/aktivity-s-vyuzitim-koni/>
 15. Česká hiporehabilitační společnost (ČHS), 2017c. *Specializační zkoušky – další důležité informace* [online]. ČHS. [cit. 2018-05-20]. Dostupné z: <http://kone-hiporehabilitace.com/specializacni-zkousky/dulezite-informace/>
 16. FREEMAN, M., 2007. Zooterapie – terminologie v zooterapii. In: VELEMÍNSKÝ, M. et al. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s. 30-37. ISBN 978-80-7322-109-6.
 17. GARDIÁNOVÁ, I., HEJROVÁ, P., 2015. Využití drobných zvířat – savců, ptáků, ryb v zooterapii. *Kontakt*. 17(3), 171-176. ISSN 1212-4117.
 18. HENDL, J., 2008. *Kvalitativní výzkum – základní teorie, metody a aplikace*. 2. vydání. Praha: Portál. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
 19. HENDL, J., REMR, J., 2017. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál. 376 s. ISBN 978-80-262-1192-1.
 20. HERMANNOVÁ, H. et al., 2014. *Základy hipoterapie*. Praha: Profi Press. 154 s. ISBN 978-80-86726-57-1.
 21. HOLLÝ, K., HORNÁČEK, K., 2005. *Hipoterapie – léčba pomocí koně*. Ostrava: Montanex. 296 s. ISBN 80-7225-190-2.
 22. IAHAIO, 2014. *White Paper 2014: The IAHAIO Definitions for Animal Assisted Intervention and Animal Assisted Activity and Guidelines for Wellness of Animals Involved*. [online]. International Association of Human Animal Interaction Organizations (IAHAIO). [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <http://iahaio.org/wp/wp-content/uploads/2017/05/iahaio-white-paper-final-nov-24-2014.pdf>
 23. IAHAIO, 2018. *White Paper 2014, updated for 2018: The IAHAIO Definitions for Animal Assisted Intervention and Guidelines for Wellness of Animals Involved in AAI*. [online]. International Association of Human Animal Interaction Organizations (IAHAIO). [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: http://iahaio.org/wp/wp-content/uploads/2018/04/iahaio_wp_updated-2018-final.pdf
 24. JISKROVÁ, I. et al. 2012. *Hiporehabilitace*. 2. vydání. Brno: Mendelova univerzita v Brně. 150 s. ISBN: 978-80-7375-635-2.

25. JISKROVÁ, I., CASKOVÁ, V., 2018 Analýza specializačních zkoušek pro koně a pony zařazené do hiporehabilitace. In: JISKROVÁ, I. et al. *Sborník abstrakt z 12. konference o hiporehabilitaci*. Brno: Mendelova univerzita, s. 38-41, ISBN 978-80-7509-541-1.
26. KALINOVÁ, V., MOTLOVÁ, L., 2005. Rekondiční víkendové pobyty se zaměřením na zooterapii. *Kontakt*. 7(3-4), 294-297. ISSN 1212-4117.
27. KLECH, P., 2014. Zooterapie (Animoterapie). In: MÜLLER, O. et al., *Terapie ve speciální pedagogice*. 2. vydání. Praha: Grada, s. 449-494. ISBN 978-80-247-4172-7.
28. KŇAZOVICKÁ, L. et al., 2014. *Sebezkušenost...cesta, jak se stát terapeutem v pravém slova smyslu*. Sebezkušenost v Evropském kvalifikačním rámci pro praxi a vzdělávání v animoterapii – projekt Leonardo da Vinci, 2012-2014. Pardubice: Direkte. 29 s.
29. KRAHULCOVÁ, K., 2016. Terminologie z oblasti terapií ve speciální pedagogice. In: KROUPOVÁ, K. et al., *Slovník speciálněpedagogické terminologie: vybrané pojmy*. Praha: Grada. 328 s. ISBN 978-80-247-5264-8.
30. KRAUS, J. et al., 2005. *Nový akademický slovník cizích slov: A-Ž*. Praha: Academia. dotisk 2014. 879 s. ISBN 978-80-200-1415-3.
31. KUBÁTOVÁ, J., 2016. Vlasta – příběh jednoho života, jeden příběh z mnoha. *HIPorehabilitace*. 23(2) .22-24. ISSN 1804-3291.
32. KŮSOVÁ, K., 2014. *Skupinové aktivity s využitím koní jako prostředek k rozvoji osobnosti mladého člověka se středně těžkým mentálním postižením*. Brno. Diplomová práce. Masarykova univerzita.
33. LACINOVÁ, J., 2007. Zooterapie – historický vývoj zooterapie a její současný stav. In: VELEMÍNSKÝ, M. et al. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s. 27-29. ISBN 978-80-7322-109-6.
34. LANTELME, V., 2010. *Léčba koňmi: 21. Parajezdectví* [online]. Praha: Equichannel.cz. [cit. 2018-06-22]. Dostupné z: <http://www.equichannel.cz/lecba-konmi-21-parajezdectvi>
35. MURPHY, L. et al., 2017. Equine-assisted experiential learning in occupational therapy education. *Journal of Experiential Education Volume* 40(4). 366-376. doi: 10.1177/1053825917712732.

36. NERANDŽIČ, Z., 2006. *Animoterapie, aneb Jak nás zvířata umí léčit (Praktický průvodce pro veřejnost, pedagogy a pracovníky zdravotnických zařízení a sociálních ústavů)*. Praha: Albatros. 160 s. ISBN 80-00-01809-8.
37. NEWPORT, R. A., RHIND, D. J. A., 2016. More than just horsing around: The therapeutic effects of Horse-riding and Carriage-riding on individuals with complex needs. *Graduate Journal of Sport, Exercise & Physical Education Research* (4). 1-13. ISSN 2046-9357.
38. REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
39. SÜSSEROVÁ, K. 2016. Projekt s pracovním názvem „Sociální hiporehabilitace“ realizovaný v dětském domově v Potštejně. In: JISKROVÁ, I. et al. *Sborník abstrakt z 11. konference o hiporehabilitaci*. Brno: Mendelova univerzita, s. 32-33, ISBN 978-80-7509-395-0.
40. ŠUPÁKOVÁ, J., 2008. Hiporehabilitace v praxi. *Kontakt*. 10(1), 116-119. ISSN 1212-4117.
41. VALENTA, M. et al., 2015. *Slovník speciální pedagogiky*. Praha: Portál. 320 s. ISBN 978-80-262-0937-9.
42. VLADYKOVÁ, J. et al., 2011. *Standardy kvality pro Aktivity s využitím koní* [online]. Brno: Česká hiporehabilitační společnost. 46 s. [cit. 2018-05-20]. Dostupné z: <http://hiporehabilitace-cr.com/produkty/standardy-kvality-pro-aktivity-s-vyuzitim-koni/>
43. VOSÁTKOVÁ, A., 2007. Hiporehabilitace. In: VELEMÍNSKÝ, M. et al. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s. 213-258. ISBN 978-80-7322-109-6.
44. *Výroční zpráva ČHS za rok 2015*, 2016. [online]. Česká hiporehabilitační společnost (ČHS). [cit. 2018-05-28]. Dostupné z: http://hiporehabilitace-cr.com/wp-content/uploads/2016/11/2015_Vyrocnizprava_CHS.pdf
45. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. [online]. [cit. 2018-06-20]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257-1289. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=108&r=2006>

9 Seznam příloh

Příloha č. 1: Záznamový arch pro položený rozhovor – rodiče klientů

Příloha č. 2: Záznamový arch pro položený rozhovor – sociální pracovník

Příloha č. 1: Záznamový arch pro polořízený rozhovor – rodiče klientů

I. Okruh – Identifikační údaje

1. Pohlaví
2. Věk
3. Vzdělání

II. Okruh – Průběh aktivit s využitím koní

4. Jak jste se o Sdružení AMBRA, z. s. a jeho nabízených službách dozvěděli?
5. Jak dlouho využíváte služby poskytované Sdružením AMBRA, z. s.?
6. Jaká byla Vaše očekávání (Vaše představy, Vaše možnosti) od poskytované služby na začátku/v průběhu a ke konci Vaší spolupráce se Sdružením AMBRA, z. s.?
7. Jak často Vaše dítě dochází na AVK do Sdružení AMBRA, z. s.?
8. Jaké vnímáte možnosti/limity u poskytované služby AVK?
9. Co bylo indikací k tomu, že jste začali využívat služby AVK? Jaké mohou být kontraindikace u služby AVK?
10. Co pro Vás obnášelo uzavření smlouvy o poskytované službě AVK?
11. Jak probíhá lekce AVK u Vašeho dítěte (na začátku, během a ke konci lekce)?
12. Účastníte se společných akcí s dětmi, které pořádá Sdružení AMBRA, z. s.?
13. Kdo se účastní lekce AVK z týmu Sdružení AMBRA, z. s.?
14. Jak vnímáte spolupráci se sociálním pracovníkem?
15. Jste spokojeni s nabídkou služeb v rámci AVK ve Sdružení AMBRA, z. s.?
16. Co byste naopak zlepšili nebo přidali v rámci nabízených služeb?
17. V čem vidíte přínos organizace Sdružení AMBRA, z. s.?
18. Jaké jsou podle Vás silné stránky (slabé stránky, příležitosti či hrozby) Sdružení AMBRA, z. s.?

III. Okruh – přínos aktivit s využitím koní

19. V čem vidíte přínos AVK u Vašeho dítěte před lekcí a po proběhlé lekci AVK?
20. Přispívají pravidelně prováděné lekce AVK k posílení sebedůvěry Vašeho dítěte?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ano					Nevím				Ne

Pokud ano, tak jak (uved'te příklad)?

Příloha č. 2: Záznamový arch pro polořízený rozhovor – sociální pracovník

I. Okruh – Identifikační údaje

1. Pohlaví
2. Věk
3. Nejvyšší dosažené vzdělání
4. Délka praxe v zařízení
5. Délka praxe v pomáhajících profesích

II. Okruh – Průběh aktivit s využitím koní

6. Jak jste dostala k hiporehabilitaci (AVK)?
7. Jaké jsou podle Vás cíle AVK?
8. Jak dlouho se Sdružením AMBRA, z. s. spolupracujete?
9. Jaké služby Sdružení AMBRA, z. s. poskytuje?
10. Jaké jsou vstupní požadavky, aby se člověk (budoucí klient) mohl zúčastnit lekce AVK?
11. Jak lekce AVK ve Sdružení AMBRA, z. s. probíhá?
12. Liší se způsob práce u klienta s mentálním, zdravotním nebo kombinovaným postižením? Pokud ano, jak?
13. Jak vyhodnocujete průběh služby AVK u jednotlivého klienta?
14. Pořádáte pro klienty společenské akce? Pokud ano, jaké?
15. V čem vidíte přínos organizace Sdružení AMBRA, z. s.?
16. Jaké jsou podle Vás silné stránky (slabé stránky, příležitosti či hrozby) Sdružení AMBRA, z. s.?

III. Okruh – přínos aktivit s využitím koní

17. Jaký vidíte přínos AVK pro klienty s mentálním/zdravotním/kombinovaným postižením?
18. Přispívají pravidelně prováděné lekce AVK k posílení sebedůvěry klienta (klientů)?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ano				Nevím					Ne

Pokud ano, tak jak (uveďte příklad)?

19. Přispívají pravidelně prováděné lekce AVK ke zvýšení sebevědomí klienta (klientů)?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Ano Nevím Ne

Pokud ano, tak jak (uved'te příklad)?

20. Sledujete změny v motivaci u klienta (klientů) po proběhlé lekci v AVK?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Ano Nevím Ne

Pokud ano, tak jak (uved'te příklad)?

21. Sledujete změny v chování u klienta (klientů) před a po proběhlé lekci v AVK?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Ano Nevím Ne

Pokud ano, tak jak (uved'te příklad)?

22. Sledujete změny v komunikaci u klienta (klientů) před a po proběhlé lekci v AVK?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Ano Nevím Ne

Pokud ano, tak jak (uved'te příklad)?

23. Přispívají pravidelně prováděné lekce AVK ke zlepšení sociálních kompetencí klienta (klientů)?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Ano Nevím Ne

Pokud ano, tak jak (uved'te příklad)?

24. Sledujete změny v oblasti jemné motoriky u klienta (klientů) před a po proběhlé lekci v AVK?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Ano Nevím Ne

Pokud ano, tak jak (uved'te příklad)?

25. Sledujete změny v oblasti hrubé motoriky u klienta (klientů) před a po proběhlé lekci v AVK?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Ano Nevím Ne

Pokud ano, tak jak (uved'te příklad)?